

Beleidsbegroting 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Doel en toelichting op de indeling	4
1.2 Positie in totaal beleids- en financieel kader	4
1.3 Beleidsbegroting 2024: uitvoeringsplan 3 ^e jaarschijf WBP5	6
DEEL 1	7
BELEIDSVELDEN	7
2. Watersysteem	8
2.1 Voldoende Water	8
2.2 Droge Voeten	13
2.3 Middelen (exploitatie en investeringen)	17
2.4 Kansen / risico's en getroffen beheersmaatregelen	19
3. Waterketen	21
3.1 Schoon Water	21
3.2 Middelen (exploitatie en investeringen)	27
3.3 Kansen / risico's en getroffen beheersmaatregelen	29
4. Bestuur en Bedrijfsvoering	31
4.1 Aan de slag met de Watertransitie	31
4.2 Een toekomstbestendige leefomgeving	33
4.3 Middelen (exploitatie en investeringen)	38
4.4 Kansen / risico's en getroffen beheersmaatregelen	40
6. Belastingen	43
6.1. Inleiding	43
6.2. Uitgangspunten en randvoorwaarden tariefbepaling	43
6.3. Heffingsgrondslagen	45
6.4. Kostentoedeling en kostentoedelingsverordening	46
6.5. Tariefsontwikkeling	46
DEEL 2	51
FINANCIËLE BEGROTING EN ACHTERGRONDEN	51
1. Uitgangspunten en hoofdlijnen	52
1.1 Ontwikkelingen sinds vorig jaar	52
1.2 Uitgangspunten en normen	52
1.3 Incidentele lasten en baten	52
1.4 Kostentoerekening	53
1.5 Bestemmingsreserves en voorzieningen	53
1.6 Waterschapsbelastingen	53

1.7	Weerstandsvermogen.....	55
1.8	Financiering	57
1.9	Verbonden partijen.....	61
1.10	Bedrijfsvoering	62
1.11	EMU saldo	63
2.	Begroting naar kostendrager.....	64
2.1	Begroting naar kostendrager Watersysteembeheer	64
2.2	Begroting naar kostendrager Zuiveringsbeheer.....	67
3.	Begroting naar kosten en opbrengstsoorten	70
3.1	Begroting van baten en lasten	70
	Lijst van gebruikte afkortingen	71
	Lijst van projecten en voorstel majeure projecten	73

1. Inleiding

1.1 Doel en toelichting op de indeling

Hierbij bieden wij u de Beleidsbegroting 2024 aan. Hiermee kunt u uw kaderstellende en sturende rol vervullen. De Beleidsbegroting 2024 is gebaseerd op de Voorjaarsnota 2024-2027, waarin u het inhoudelijke en financiële kader heeft gegeven voor 2024 en het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie.

In de Voorjaarsnota 2024-2027 zijn de meest recente ontwikkelingen en inzichten verwerkt en is de koers richting 2027 indien nodig bijgesteld. Er is focus aangebracht in onze inspanningen en deze zal liggen op de onderdelen die de grootste impact geven richting 2027. De huidige organisatie moet goed worden toegerust om de grote opgaven en nieuwe rollen op te kunnen pakken. De handelingsperspectieven zijn vastgesteld. De kaders waarbinnen we moeten opereren worden steeds duidelijker. De urgentie van de veranderende manier van werken, veranderende invulling van onze rol en de roep om anders te handelen wordt alleen maar groter.

Het bestuursprogramma van het nieuwe bestuur was nog niet verwerkt in de Voorjaarsnota 2024-2027 en Meerjarenbegroting 2024-2027.

Op 11 oktober 2023 is als voorbeschouwing op deze Beleidsbegroting 2024 een addendum aan het algemeen bestuur voorgelegd. Hierin zijn de (financiële) consequenties van het bestuursprogramma, voor zover bekend, meegenomen.

In november 2021 heeft het algemeen bestuur het Waterbeheerprogramma 5 (WBP5) vastgesteld. Het WBP5 is het plan waarin de watertransitie en de doelen voor 2022-2027 zijn verwoord. De organisatie is hiermee voortvarend aan de slag gegaan. De visie van het WBP5 is uitgewerkt in beleidskaders voor Voldoende Water, Droge voeten en Schoon Water, die in samenhang en als één geheel bekeken moeten worden. De beleidskaders geven aan wanneer we tevreden zijn en op welke wijze we de beleidseffecten gaan monitoren. Deze werkwijze zal zich de komende jaren verder ontwikkelen. De indicatoren geven richting aan de sturing op de effecten van de Watertransitie. De jaarlijkse Planning & Control cyclus geeft ruimte om te leren en bij te sturen waar nodig. De Voorjaarsnota met de Meerjarenbegroting wordt jaarlijks opgesteld, om de koers tijdig bij te kunnen stellen aan de hand van de voortgang en de externe en interne ontwikkelingen. Zo blijven we wendbaar en flexibel om doelen en effecten te kunnen bereiken. Het algemeen bestuur kan zo de meest recente ontwikkelingen meenemen en zijn kaderstellende en sturende rol vervullen.

De Beleidsbegroting 2024 bevat de vertaling naar resultaten met de bijbehorende middelen voor 2024.

In de Beleidsbegroting 2024 zijn de doelen en resultaten per Beleidsveld opgenomen, namelijk Watersysteem, Waterketen en Bestuur en Bedrijfsvoering, zodat inzicht ontstaat in de doelen, resultaten en bijbehorende middelen voor de afzonderlijke Beleidsvelden.

1.2 Positie in totaal beleids- en financieel kader

Het waterschap heeft – als functionele overheidsorganisatie - te maken met de uitvoering van beleid en kaders vanuit Europa, Rijk en provincie. Voorbeelden zijn de Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura2000, Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), Bestuursakkoord

Water (BAW), het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) en Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA, onderdeel van het Deltaprogramma). Daarnaast ambieert het waterschap de watertransitie; deze ambitie is vastgelegd in ons eigen WBP5.

De financiële kaders en uitgangspunten voor de Beleidsbegroting 2024 zijn als volgt:

Financieel kaders en uitgangspunten	Voorjaarsnota 2024-2027	Beleidsbegroting 2024
Interne verrekenrente ¹	2024: 2,75% en 2025 en verder 3,0%	2024: 2,75%
Tarief voor activeren uren	Conform Handleiding Overheidstarieven 2024: € 82, 2025: € 85, 2026: € 88 en 2027: € 91 per uur.	Conform Handleiding Overheidstarieven 2024: € 82 per uur
Inflatiepercentage	2024: 5%, 2025: 4%, 2026: 3% en 2027 en verder 2%.	Begroting conform huidige inzichten (realistisch/zero-based) opgesteld. Indien van toepassing inflatiepercentage van 4% gehanteerd.
Personeelskosten	2024: 4,25% cao-stijging naast 1,0% voor reguliere periodieken en 2025 en verder 3,25% cao-stijging naast 1,0% voor reguliere periodieken.	2024: 4,25% CAO stijging naast 1% voor reguliere periodieken
Taakreserves (zuiveringsbeheer en watersysteembeheer) Taakreserve watersysteembeheer Taakreserve zuiveringsbeheer	> grens weerstandsvormogen > € 2,9 mln. > € 3,6 mln.	> grens weerstandsvormogen > € 3,0 mln. > € 3,7 mln.
Kostentoedelingsverordening Waterschap De Dommel 2022	Ingangsdatum belastingjaar 2022 met een maximale geldigheidsduur van 5 jaar.	Kostentoedelingsverordening 2022 is voor 2024 nog van toepassing.
Kaders vanuit Bestuursprogramma 2023-2027 (Bestuursprogramma “Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie”)		
Gemiddelde stijging van de totale belastingopbrengsten 2023-2027		Maximaal 8% + inflatie (jaarlijkse gemiddelde stijging). Dit kader geldt voor de bestuursperiode tot en met 2027.
Sturen op schuldenquote		Minder dan 350%. Taakstellend voor de huidige bestuursperiode.

¹ De interne verrekenrente is het rentepercentage dat we gebruiken om rente toe te rekenen aan investeringen en reserves. Deze is gebaseerd op het gemiddelde rentepercentage dat we betalen op alle uitstaande leningen.

1.3 Beleidsbegroting 2024: uitvoeringsplan 3^e jaarschijf WBP5

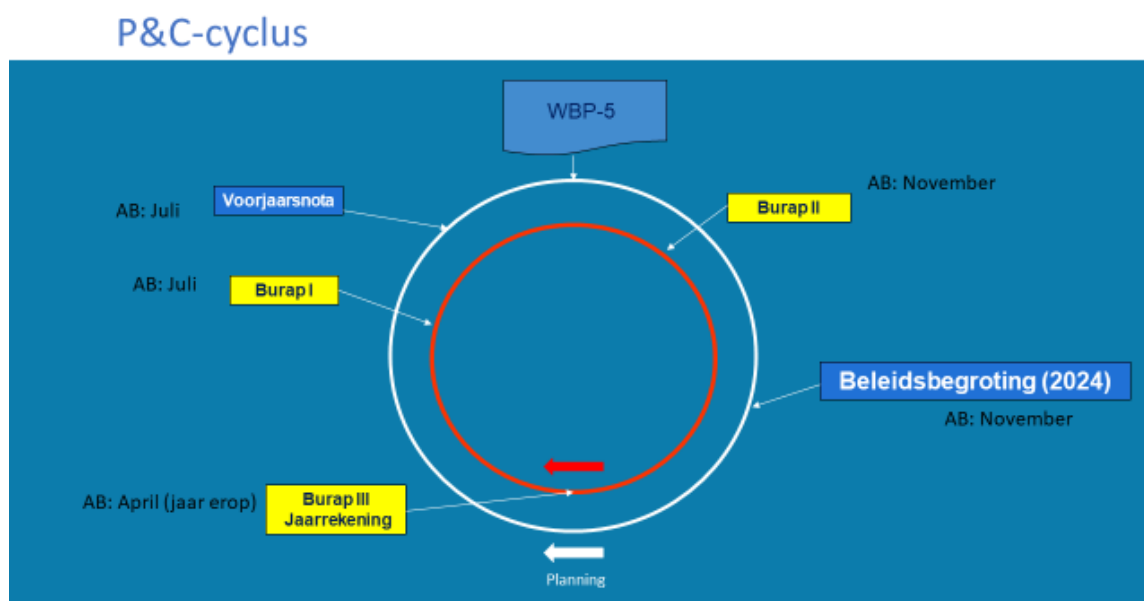
Het algemeen bestuur heeft met de beleidskaders de opdracht aan het dagelijks bestuur gegeven om op een andere manier te gaan sturen en de verantwoording en monitoring op een ander abstractieniveau (op doel- en effectniveau) weer te geven. Deze manier van werken willen we voor de lange termijn introduceren. Het waterschap zal de organisatie en de monitoring hierop aanpassen. De juiste monitoringsgegevens en effecten zullen ook pas op de lange termijn zichtbaar worden. Echter, om over enkele jaren uitspraken te kunnen doen over het doelbereik en het beleid inhoudelijk op doelen te kunnen evalueren en bij te sturen, is het van belang dat we een start maken met deze manier van werken. Het dagelijks bestuur heeft met de Voorjaarsnota 2023-2027 deze opdracht opgehaald bij het algemeen bestuur. Gaandeweg zullen we met elkaar leren welke indicator en meetmethodiek nuttig zijn, en welke indicatoren we eventueel willen bijstellen.

In de Voorjaarsnota 2024-2027 zijn de meest recente ontwikkelingen en inzichten verwerkt en is de koers richting 2027 indien nodig bijgesteld. Er is focus aangebracht in onze inspanningen en deze zal liggen op de onderdelen die de grootste impact geven richting 2027. In de DIN's (Doelen Inspanningen Netwerken) per beleidsveld is in het groen aangegeven met welke inspanningen we de meeste impact bereiken richting 2027 (conform Voorjaarsnota 2024-2024, AB 12 juli 2023). Daarnaast zijn in het oranje de inspanningen uit het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie aangegeven. Alle overige inspanningen lopen of gaan ook lopen richting 2027. De jaarlijkse sturing, monitoring, verantwoording en - indien nodig - aanpassing van de kaders verloopt hiermee via de P&C cyclus.

De definitieve programmering van maatregelen voor komend jaar wordt aan het algemeen bestuur voorgelegd via de plancycclus, zoals met deze Beleidsbegroting 2024. Hierin is dus ook het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie meegenomen.

Tijdspad en P&C cyclus

Onderstaand tijdspad geeft de stappen weer waarin de doelen en effecten zijn/worden vastgesteld door het algemeen bestuur met telkens een nadere concretisering in de diverse stappen van de plancycclus:

DEEL 1

BELEIDSVELDEN

2. Watersysteem

Het beleidsveld Watersysteem omvat de inrichting, beheer en onderhoud van watersystemen, vergunningverlening en handhaving, Keur en beleid, innovatie en strategie met betrekking tot watersysteembeheer.

2.1 Voldoende Water

Focus / bijsturing

Omdat we niet alles tegelijk kunnen doen hebben we in de Voorjaarsnota 2024-2027 focus aangebracht in onze inspanningen. Voor Voldoende Water zijn er tien bouwstenen (maatregelenpakketten) geformuleerd die bijdragen aan het bereiken van de doelstelling (zie Voorjaarsnota 2024-2027). Kwantificering per bouwsteen bleek niet eenvoudig, omdat de verschillende maatregelen doorwerken op een ander moment, gebied of doel. Ook zijn de effecten in droge jaren anders dan in gemiddelde of natte jaren. Alle maatregelen zijn samen nodig om het systeem te herstellen.

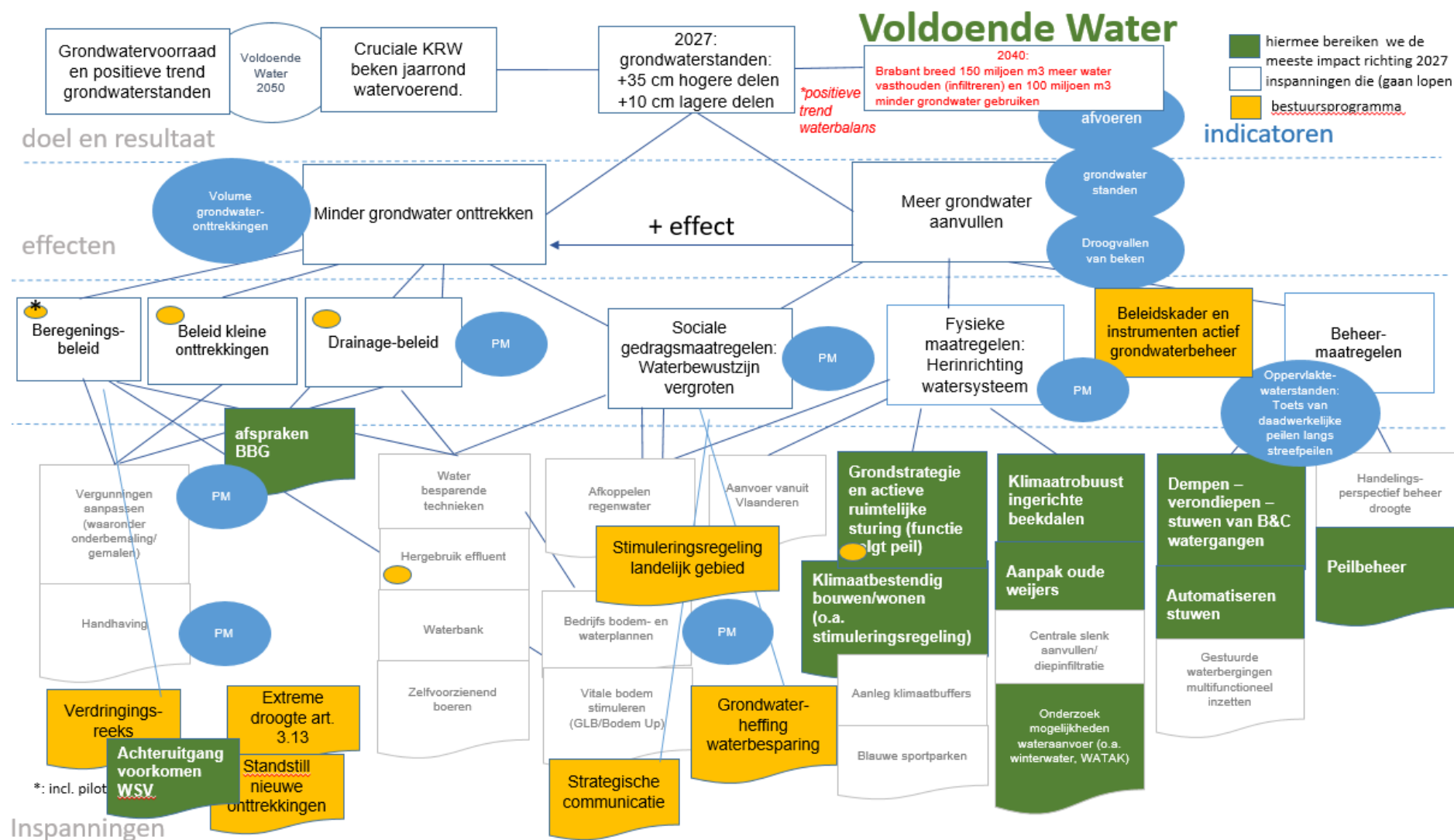
Dit betekent dat de focus zal liggen op de onderdelen die in omvang de grootste impact geven. Voor volgend jaar en richting 2027 zal extra aandacht uitgaan naar:

Herinrichting watersysteem van afvoeren naar infiltreren en vasthouden:

- Detailontwatering verminderen en infiltratie vergroten op de koppen en flanken: beheer en inrichting B&C watergangen / drainage / weijers (infiltratie in natuurlijke laagtes op de koppen en flanken);
- Klimaatrobuust ingerichte beekdalen en Grondwatergestuurd peilbeheer A watergangen;
- Onderzoek naar mogelijkheden voor optimalisatie bestaande aanvoer van Maaswater en extra winteraanvoer;
- Infiltreren stedelijk gebied (afkoppelen/stimuleringsregeling);
- Infiltreren landelijk gebied (“Zonder water geen later”).

In het DIN hieronder is aangegeven op welke inspanningen we de focus leggen, omdat we daarmee de meeste impact bereiken richting 2027. Tegelijk lopen de overige inspanningen ook door. Ook is het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie meegenomen. Op 11 oktober 2023 zijn de consequenties hiervan als voorbeschouwing op deze Beleidsbegroting 2024 als een addendum op de Voorjaarsnota 2024-2027 aan het algemeen bestuur voorgelegd.

In het doelen inspanningen netwerk (DIN) zijn de doelen, het resultaat en de effecten in relatie tot de geplande activiteiten en inspanningen weergegeven. Tevens zijn de indicatoren weergegeven in blauwe bollen.

Dempen, verondiepen, stuwen van B/C watergangen en aanpak oude weijers

Resultaten 2027	Resultaten 2024
- In het kader van het Grondwaterconvenant verkennen we met de partners waar de grootste kansen en mogelijkheden liggen en geven we uitvoering aan maatregelen die bijdragen aan het aanvullen van meer grondwater. Uitvoering van projecten vindt plaats vanuit de GGA's, waterschapsprojecten, TBO's (terrein beherende organisaties) en gemeenten. Ontwikkelen van instrumenten o.a. het aanpassen van wet- en regelgeving. - Met partners in het Grondwaterconvenant zijn afspraken gemaakt om in 2024 2 à 3 projecten met meer impact op te starten in verschillende gebieden op de koppen/flanken. De aanpak kan vervolgens breder worden uitgerold. - Vasthouden (winter)water conform doel BBG, ca 40-45 mln. m3 water infiltreren waterschap De Dommel	- Het versnellingssteam droogte pakt kansen indien die zich voordoen en waar het mogelijk is deze te realiseren. - Inspannen om met de TBO's structurele werkafspraken te maken om sneller van kans naar uitvoering te komen. - In de beoogde stimuleringsregeling landelijk gebied worden maatregelen voor aanvullen grondwater gestimuleerd. 40 stuwen automatiseren en plaatsen (tranche 3) - Drinkwaterlandschap Groote Heide vaststellen Plan van Aanpak gericht op watersysteemherstel (1.000 ha), N2000 doelstelling en hydrologische impuls NNP Gijzenrooise Zegge (115 ha NNP) - Opstellen waterbalans Pielisboeren via GGA Bovenlopen Beerze - Gebiedsproces inrichting 2e fase inrichting beeklandschap Reusel de Mierden is verbreed naar systeemherstel met verdergaande vernattingsmaatregelen (uitstraling op de flanken) t.b.v. bijdrage aan Natuurdoelanalyse N2000. - Totaalbeeld maatregelen water vasthouden inzichtelijk maken en uitvoeren. - Voortgang en effectiviteit inzichtelijk maken en bijsturen. - Achteruitgang voorkomen. - Afspraken BBG.

Optimalisatie bestaande aanvoer en extra winteraanvoer

Resultaten 2027	Resultaten 2024
In theorie zou het mogelijk zijn om extra water te infiltreren door de aanvoer van Maaswater te optimaliseren. We onderzoeken of dit daadwerkelijk mogelijk is rekening houdende met de waterkwaliteitsaspecten,	In 2023 is samen met de provincie, een strategische studie opgestart. Het onderzoek richt zich op de kansrijkheid (beleidsmatig, bestuurlijk, beschikbaarheid) van grootschalige aanvoer van buiten ons gebied naar ons beheersgebied.

ruimte vraag, beschikbaarheid van water en technische haalbaarheid. • Vasthouden winterwater in beken • Doel is om de winteraanvoer te vergroten via het bestaande aanvoersysteem van Lommel op de Beekloop.	Resultaat 2024: Kansen of onmogelijkheden zijn bekend en vanuit die positie bepalen we samen met DB welke richting we opgaan (afhankelijk van keuzes hier onderzoek in uitbreiden of maken Plan van Aanpak). • Verkenning uitvoeren • Spoor 2: Inrichtingsplan beekloop is gereed, wordt overgedragen aan gebiedsteam GGA keersop-beekloop voor vervolg uitvoering.
--	---

Grondwatergestuurd peilbeheer in A wateren en klimaatrobuust ingerichte beekdalen

Resultaten 2027	Resultaten 2024
• Spoor 1: Het vastleggen en up to date houden van de streefpeilen in de datasystemen en beheren op basis van deze streefpeilen. • Spoor 2: Klimaatrobuust ingericht beekdalen in combinatie met systeemherstel door anders inrichten en beheren van de B en C watergangen en infiltratie in oude weijers op de koppen en flanken (zie hierboven). • Gemiddeld streven we hierbij naar een peilstijging van 20 cm in de beken en A-watergangen.	• Spoor 1: op koers om eind dit jaar gereed te zijn. • Spoor 2: beleidsontwikkeling beheren B en C watergangen gestart. Herinrichting beekdalen loopt via GGA. • Spoor 3: Concept dashboard streefpeilen en actuele peilen gereed.

Infiltreren stedelijk gebied (afkoppelen/stimuleringsregeling)

Resultaten 2027	Resultaten 2024
• In 2027 stroomt 15% minder water af dan in 2022 naar de zuivering, waardoor lokaal wordt vastgehouden en geïnfiltreerd.	• De in 2023 ontwikkelde monitoringstool is compleet en actueel (= gevuld met informatie uit 2021 (referentiejaar). Aan de hand van de monitoringstool kunnen we de resultaten van de inspanningen en de voortgang van de ambitie inzichtelijk maken.

Vanuit Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie:

Onderwerp	Resultaten 2024
Stimuleringsregeling landelijk gebied	Het opstellen van een Stimuleringsregeling (van de watertransitie voor het) Landelijk Gebied. Begin 2024 eerste tranche. Eind 2024 tweede tranche.

Verbrede grondwaterheffing (waterbesparing aantrekkelijk maken)	Overleg over interpretatie bestuursakkoord provincie en afspraken maken.
Maatregelen bij extreme droogte; gebruik artikel 3.13	Verkenning over het gebruik van artikel 3.13. Toepassing na besluit voor/door De Dommel. Afstemmen samen met andere waterschappen.
Verdere achteruitgang tegengaan - waaronder Stand still nieuwe (grote) onttrekkingen	Via spoor 2 Waterschapsverordening. Oplevering begin 2024.
Beleidskader actief grondwaterbeheer	Wordt meegenomen in Nieuw beleid voor watertransitie > waterschapsverordening 2024: (Beleidskader actief grondwaterbeheer Beregeningsbeleid, Drainagebeleid, Kleine onttrekkingen, Grondwatergestuurd Peilbeheer).
Beregening	Pilot beregeningsbeleid sportvelden en golfbanen, conform droogteagenda. Simulatie pilot agrarische beregening.

2.2 Droge Voeten

Focus / bijsturing

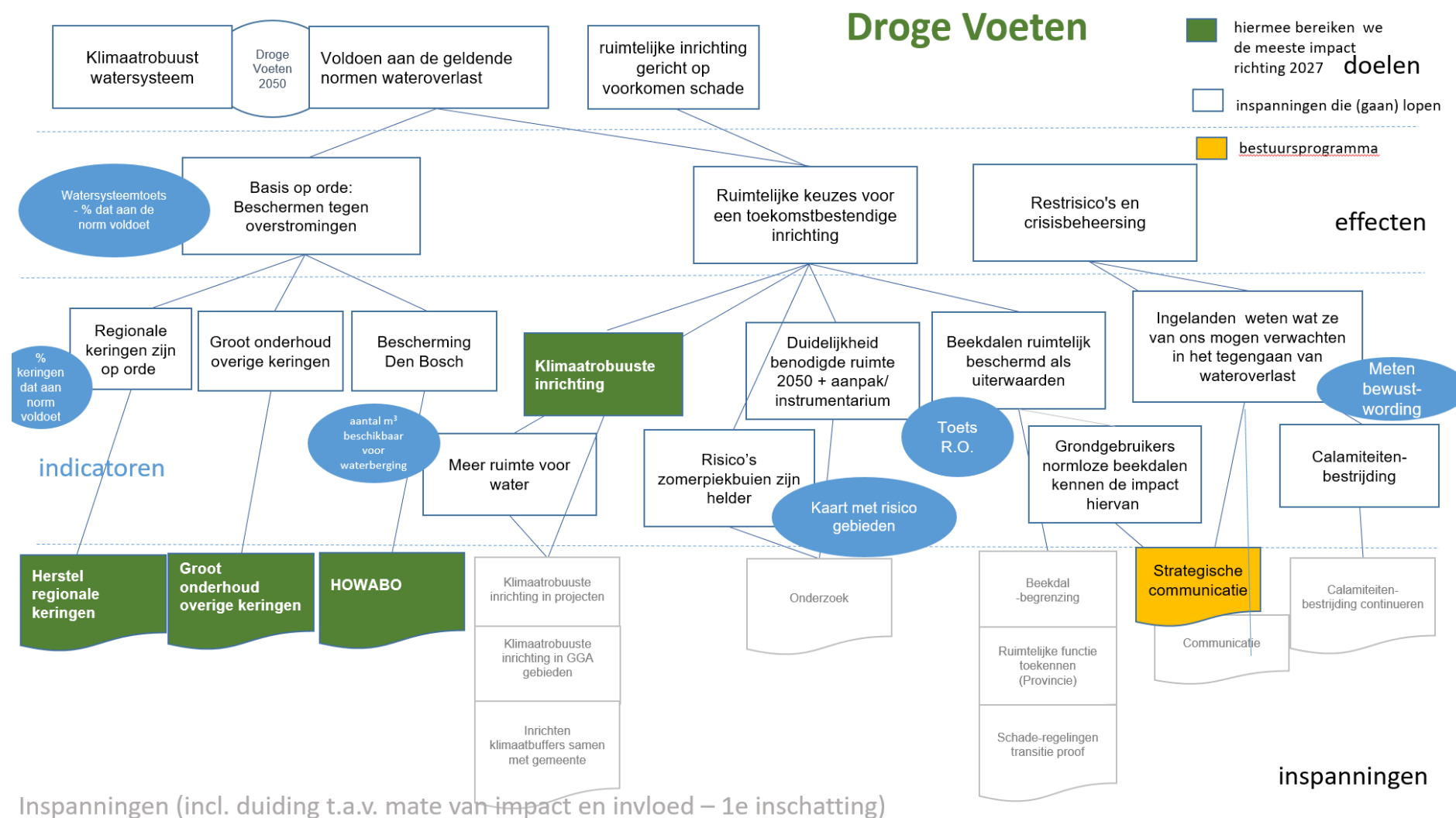
Omdat we niet alles tegelijk kunnen doen hebben we in de Voorjaarsnota 2024-2027 focus aangebracht in onze inspanningen.

Dit betekent dat de focus zal liggen op de onderdelen die de grootste impact geven. Voor volgend jaar en richting 2027 zal extra aandacht uitgaan naar:

- Het herstel van de (regionale en overige) keringen
Dit heeft een grote impact in de bescherming tegen wateroverlast. Het behoort tot de eerste pijler van het DIN en we hebben direct invloed op de planning en voortgang.
- HOWABO (Hoogwaterbescherming Den Bosch en omstreken)
Dit heeft een grote impact in het verbeteren van de bescherming van het stedelijke gebied van Den Bosch en omstreken tegen overstromingen. Er ligt een grote opgave om meer ruimte te vinden voor water bij hoge afvoersituaties.
- Watersysteemtoets uitvoeren
Het waterschap is verplicht eind 2024 een nieuwe watersysteemtoets uitgevoerd te hebben, waarbij wordt onderzocht in welke mate het gebied voldoet aan de normering. Dit geeft inzicht in het effect en eventuele aanvullende opgave voor alle maatregelen in het DIN Droge Voeten. De watersysteemtoets vraagt veel voorbereiding, waar we tijdig mee starten.

In het DIN hieronder is aangegeven op welke inspanningen we de focus leggen, omdat we daarmee de meeste impact bereiken richting 2027. Tegelijk lopen de overige inspanningen ook door. Ook is het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie meegenomen. Op 11 oktober 2023 zijn de consequenties hiervan als voorbeschouwing op deze Beleidsbegroting 2024 als een addendum op de Voorjaarsnota 2024-2027 aan het algemeen bestuur voorgelegd.

In het doelen inspanningen netwerk (DIN) zijn de doelen, het resultaat en de effecten in relatie tot de geplande activiteiten en inspanningen weergegeven. Tevens zijn de indicatoren weergegeven in blauwe bollen.

Het herstel van de (keringen regionale en overige)

Resultaten 2027	Resultaten 2024
Overige keringen (totaal: 86,5 km, 1^e fase 47,5 km): Onderzoeken en start aanpak 47,5 km Gerealiseerd /op orde gebracht 16,5 km	Realisatie 15,3 km in cluster 1: Bossche Broek Zuid, Bossche Broek Noord en Halder – Volmeer
Alle regionale keringen voldoen aan de norm Keringenvakken Vught Zuid en A2 / Pestdijk voldoen aan normering/bescherming status (opwaardering overige kering naar regionaal) Klotputten, herstelopgave gereed	- Planvoorbereiding in cluster 4: Hoogwaterbescherming Vught e.o. (incl. situatie HoWaBo 2.0) - Planuitwerking in cluster 3: Klotputten (ontwerpen nieuw deeltracé)

HOWABO (Hoogwaterbescherming Den Bosch en omstreken)

Resultaten 2027	Resultaten 2024
- Hoogwaterbescherming Den Bosch en omstreken - Voorkeursbeslissing (plan-MER) gereed -> basis voor concreet realisatieplan (inspraak doorlopen) - Meerdere projectbesluiten (project-MER) gereed -> nadere concretisering van maatregelpakketten: Definitieve ontwerpen en budgetramingen (project-m.e.r.-plichtige projecten en besluiten) - Realisatiefase gestart. Realisatie is langjarig in opeenvolgende deelprojecten (-> WBP6)	- Notitie Reikwijdte en Detailniveau gereed (NRD = start plan-MER); 11 deelstudies (bouwstenen) onder verkenning 70% gereed; - Kansrijke alternatieven bekend - Voorkeursbeslissing verwacht medio 2025

Watersysteemtoets

Resultaten 2027	Resultaten 2024
Watersysteemtoets uitgevoerd (eind 2024/begin 2025)	De watersysteemtoets wordt in 2024 gedaan. Resultaat van de watersysteemtoets is een verslag van de waterstaatkundige toestand van de regionale wateren. Het geeft inzicht in het functioneren van het watersysteem, er van uitgaande dat alle keringen technisch op orde zijn. Op basis hiervan wordt bekeken of er aan de NBW (Nationaal Bestuursakkoord Water) norm

• Opgave en maatregelen volgend uit watersysteemtoets bepaald en programma bestuurlijk vastgesteld.	wordt voldaan. Daar waar dit niet zo is bekijken we welke inspanningen nodig zijn om alsnog te voldoen en of dit kosteneffectief / maatschappelijk verantwoord is. • De resultaten van de watersysteemtoets en de daaruit volgende opgave (omschrijving van noodzakelijke maatregelen en termijn van realisatie) worden voorgelegd aan het DB ter vaststelling. En vervolgens aan het bevoegd gezag. Dit is naar verwachting eind 2024/begin 2025.
---	---

2.3 Middelen (exploitatie en investeringen)

Exploitatie Watersysteem (bedragen x € 1.000)

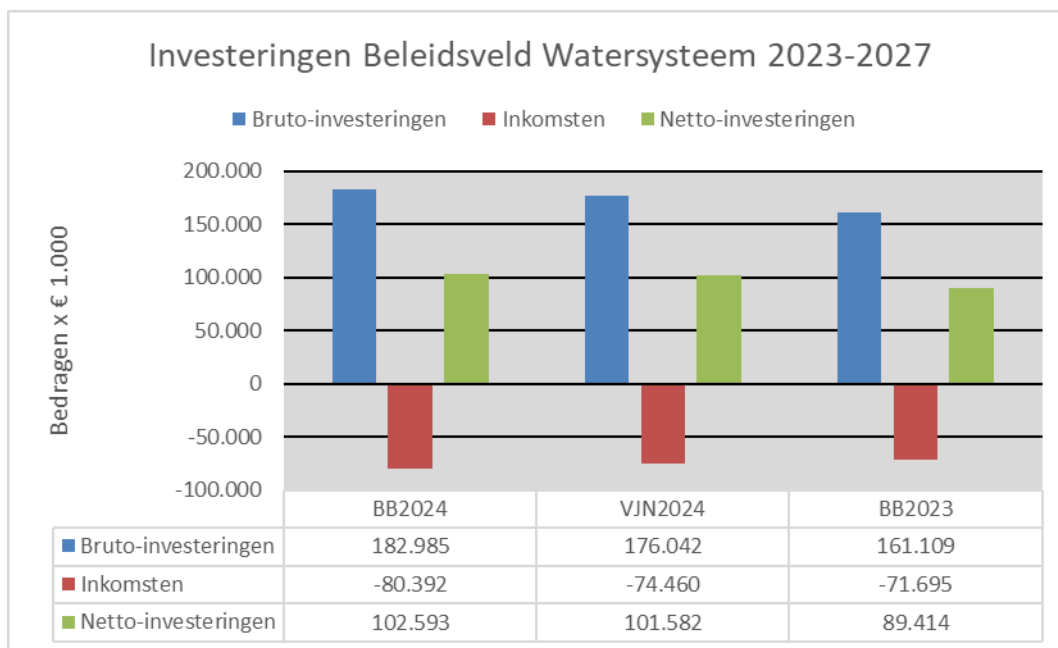
Omschrijving		Begroting 2024	Voorjaars-nota 2024	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2022
Lasten	Rentelasten	3.219	3.207	2.617	2.506
	Afschrijvingen	5.901	5.983	5.585	5.144
	Personeelslasten	85	100	100	31
	Goederen en diensten	30.289	28.096	27.962	23.365
Subtotaal Lasten		39.494	37.387	36.264	31.045
Baten	Baten ivm salarissen/soc. lst	0	0	0	-4
	Opbrengsten van derden	303	244	233	455
	Bijdragen	203	181	181	493
Subtotaal Baten		506	425	413	944
Totaal		38.988	36.962	35.851	30.101

Toelichting belangrijkste verschillen Beleidsbegroting 2024 t.o.v. Voorjaarsnota 2024

Goederen en diensten zijn ca. € 2,2 mln. hoger dan geraamd in de Voorjaarsnota 2024. Dit wordt vooral veroorzaakt door de Stimuleringsregeling Landelijk gebied (€ 2 mln.) en een hogere bijdrage HWBP (€ 0,6 mln.). Daarnaast is de raming voor klimaatbuffers verlaagd gezien de aanvragen, zijn de onderhoudskosten voor peilregulerende kunstwerken lager en zijn de monitoringskosten grondwater lager dan in de Voorjaarsnota 2024.

Investeringen

(bedragen x € 1.000)		JEV 2023	2024	2025	2026	2027	subtotaal 2023-2027	2028	2029 e.v.	Totaal
Watersysteem										
Beleidsbegroting 2024	Uitgaven	15.737	28.837	51.620	40.596	46.194	182.985	18.987	13.607	215.578
	Inkomsten	-6.656	-9.392	-25.722	-18.053	-20.568	-80.392	-10.352	-3.723	-94.467
	Netto	9.081	19.445	25.898	22.543	25.626	102.593	8.635	9.883	121.111
Watersysteem										
Voorjaarsnota 2024	Uitgaven	21.104	35.168	40.288	34.783	44.699	176.042	18.590	12.188	206.819
	Inkomsten	-9.420	-14.515	-17.501	-13.402	-19.623	-74.460	-12.243	-2.888	-89.591
	Netto	11.684	20.653	22.788	21.381	25.076	101.582	6.347	9.300	117.229
Watersysteem										
Beleidsbegroting 2023	Uitgaven	27.054	29.246	36.984	38.904	28.921	161.109	9.567		170.676
	Inkomsten	-13.612	-13.122	-17.882	-16.247	-10.832	-71.695	-741		-72.436
	Netto	13.442	16.124	19.102	22.657	18.089	89.414	8.826	0	98.240

Toelichting verschil Beleidsbegroting 2024 t.o.v. Voorjaarsnota 2024

De investeringen Watersysteem betreffen de investeringen in het verbeteren van het watersysteem, onderhoudsinvesteringen aan het watersysteem en vervanging van materieel, en het realiseren van de WBP-opgaven.

Het totale investeringsvolume van beleidsveld Watersysteem is in de Beleidsbegroting 2024 hoger (ca. 4 mln.) dan in de Voorjaarsnota 2024-2027. Belangrijkste reden hiervoor is dat de investeringen voor materieel zijn toegenomen door prijsstijgingen, elektrische varianten van bepaald materieel en uitbreiding materieel.

De totale netto investeringsraming van de Beleidsbegroting 2024 is te splitsen in:

- Hoogwaterbescherming € 24,5 mln.
- Realiseren inrichtingsdoelen € 58,0 mln.
- Watersysteem (waaronder onderhoud en materieel) € 38,6 mln.

(bedragen x € 1.000)		2024
Investerings grondbank		
Beleidsbegroting 2024	Uitgaven	9.471
	Inkomsten	-8.980
Netto		491

In bovenstaande tabel wordt de in 2024 verwachte mutatie in de grondbank weergegeven. Het betreft aankopen en (interne) verkopen van gronden voor projecten. Samen met de hierboven genoemde netto investeringen voor Voldoende Water, Droge Voeten, KRW en Onderhoud en materieel vormen deze de totale netto investeringen voor het beleidsveld Watersysteem.

2.4 Kansen / risico's en getroffen beheersmaatregelen

De volgende kansen en risico's zijn relevant voor het Beleidsveld Watersysteem. In de P&C cyclus wordt over de actualiteit hiervan gerapporteerd.

Voortgang realisatie inrichtingsdoelen en behalen Kaderrichtlijn Water

Voor het behalen van de KRW hebben we een risico met het bestuur gedeeld over verwachte realisatie (70-75%). We zien de risico's oplopen. Op dit moment zit de grondmarkt vrijwel op slot vanwege onzekerheid op rijksniveau voor bijvoorbeeld stikstof en landbouw. Dat geldt voor ons, maar ook voor partnerorganisaties. Voor voortgang in realisatie is daarnaast de vergunningenstop in Noord-Brabant voor natuurvergunningen relevant. Voor een deel van de KRW opgaven zijn we afhankelijk van het tempo en planning van andere initiatiefnemers.

Risico: Het achterblijven van voortgang in de KRW inrichtingsmaatregelen en behalen doelen KRW.

Beheersing: Bestuurlijke heroverweging en bijsturen KRW maatregelen en doelbereik begin 2024. Eventuele financiële consequenties worden verwerkt in de Voorjaarsnota 2025.

HOWABO

Op dit moment (Q4 2023) komt de kwartiermakerfase tot een einde. Kadern voor een (projectmatiger) vervolgstap zijn nu voldoende duidelijk en voldoende afgestemd. De komende periode neemt de coalitie – onder regie van de waterschappen – stap 2 van de aanpak: Van mogelijke oplossingen naar kansrijke alternatieven en een voorkeursbeslissing.

Risico: De omvang van de investeringen wordt in een latere fase pas bekend. Naar verwachting zullen de financiële consequenties voor Waterschap De Dommel aanzienlijk zijn.

Beheersing: Tijdig en regelmatig het bestuur informeren bij mijlpalen en tussentijdse keuzes. De financiële consequenties zullen te zijner tijd geprogrammeerd worden in de Voorjaarsnota.

Zandleij

De waterkwaliteit van de Zandleij heeft bijzondere aandacht. Naar aanleiding van klachten van medewerkers zijn er onderzoeken naar Arbo-omstandigheden en waterkwaliteit gestart. De omgeving is hiervan op de hoogte en houdt de situatie nauwlettend in de gaten.

Risico: De uitkomsten van de onderzoeken zijn nog niet opgeleverd. De resultaten kunnen verschillende consequenties, maatregelen en kosten voor het vervolg betekenen.

Beheersing: Intern is rondom de problematiek Zandleij de coördinatie inmiddels apart georganiseerd. Met intensievere betrokkenheid van portefeuillehouders. Zorgvuldige en transparante interne en externe communicatie is nadrukkelijk een belangrijk onderdeel. Eventuele financiële consequenties zullen in de bestuursrapportages opgenomen worden. Indien de kosten niet binnen de begroting opgevangen kunnen worden zullen er keuzes voorgelegd worden.

Voortgang maatregelen water vasthouden

De maatregelen voor water vasthouden zoals stuwen plaatsen, dempen watergangen etc. hebben te maken met extra kosten voor stikstofberekeningen. Daarnaast kunnen niet alle maatregelen uitgevoerd worden vanwege vergunningenstop stikstof.

Risico: Vertraging maatregelen door de vergunningenstop. Extra kosten voor maatregelen door stikstofberekeningen. Onvoldoende elektrisch materieel voorhanden op de markt.

Beheersing: Indien mogelijk uitvoering door middel van elektrisch materieel. Verkennen of een gebiedsaanpak voor maatregelen en een gecombineerde uitvoering met inrichtingsprojecten KRW een versnelling kan bieden.

Klimaatrobuust Sint-Oedenrode

Eind november 2023 wordt de besteksraming van project Klimaatrobuust St.Oedenrode opgeleverd. De huidige begrotingsraming is gebaseerd op het definitief projectplan. Indien de besteksraming resulteert in hogere netto uitgaven zal de programmaruimte ter hoogte van maximaal € 2 mln. worden aangesproken.

Risico: Prijsstijgingen bouwmaterialen en overige inflatie drijft bouwprijzen op en bij besteksuitwerking kunnen posten naar voren komen die tot hogere kosten leiden (meer bodemvervuiling en extra aanpassingen aan bruggen). De toename van kosten kunnen niet volledig worden gedekt met aanvullende cofinanciering. Toename bruto kosten zal ook grotendeels gelijk zijn aan netto kostentoeename.

Beheersing: inzetten van de programmaruimte Watersysteem.

3. Waterketen

Het beleidsveld Waterketen omvat de bouw, beheer en onderhoud van de zuiveringstechnische werken, de beheersing van lozingen en beleid, innovatie en strategie m.b.t. zuiveringsbeheer.

3.1 Schoon Water

Resultaten 2027 (vastgesteld in WBP5)

Een belangrijke tussenstap op weg naar 2050 is 2027. De resultaten die we dan willen hebben bereikt zijn:

1. Ecologische waterkwaliteit waterlichamen verbeterd
 - Effluent niet meer beperkend voor KRW doelen (algemeen fysische parameters)
 - Basisvoorwaarden ecologische ontwikkeling in orde (via inrichting en beheer)
 - Doelen + aanpak waterkwaliteit samen met partners vastgesteld in GGA- en stedelijke focusgebieden
2. Toekomstige waterkwaliteit waarborgen door aanpak milieuvreemde stoffen (verslechtering voorkomen)
 - trendbreuk voor medicijnen: in plaats van toename (5%) wordt een reductie met circa 20% bereikt;
De 20% reductie is gebaseerd op de afspraken met het ministerie van IenW in het kader van het Versnellingsprogramma Medicijnresten en wordt nader beschreven in het Actieprogramma van de Schone Maaswaterketen (SMWK).
 - inzicht in verspreiding en bronnen milieuvreemde stoffen (weekmakers, brandvertragers, microplastics etc.)
3. Voldoende schoon water door herinrichten waterketen
 - afvoer van regenwater naar zuivering verlaagd met 15% t.o.v. 2021
 - duidelijkheid over nuttige inzet effluent

Focus / bijsturing

Omdat we niet alles tegelijk kunnen doen, brengen we focus aan in onze inspanningen. Dit betekent dat de focus zal liggen op de onderdelen die in omvang de grootste impact geven.

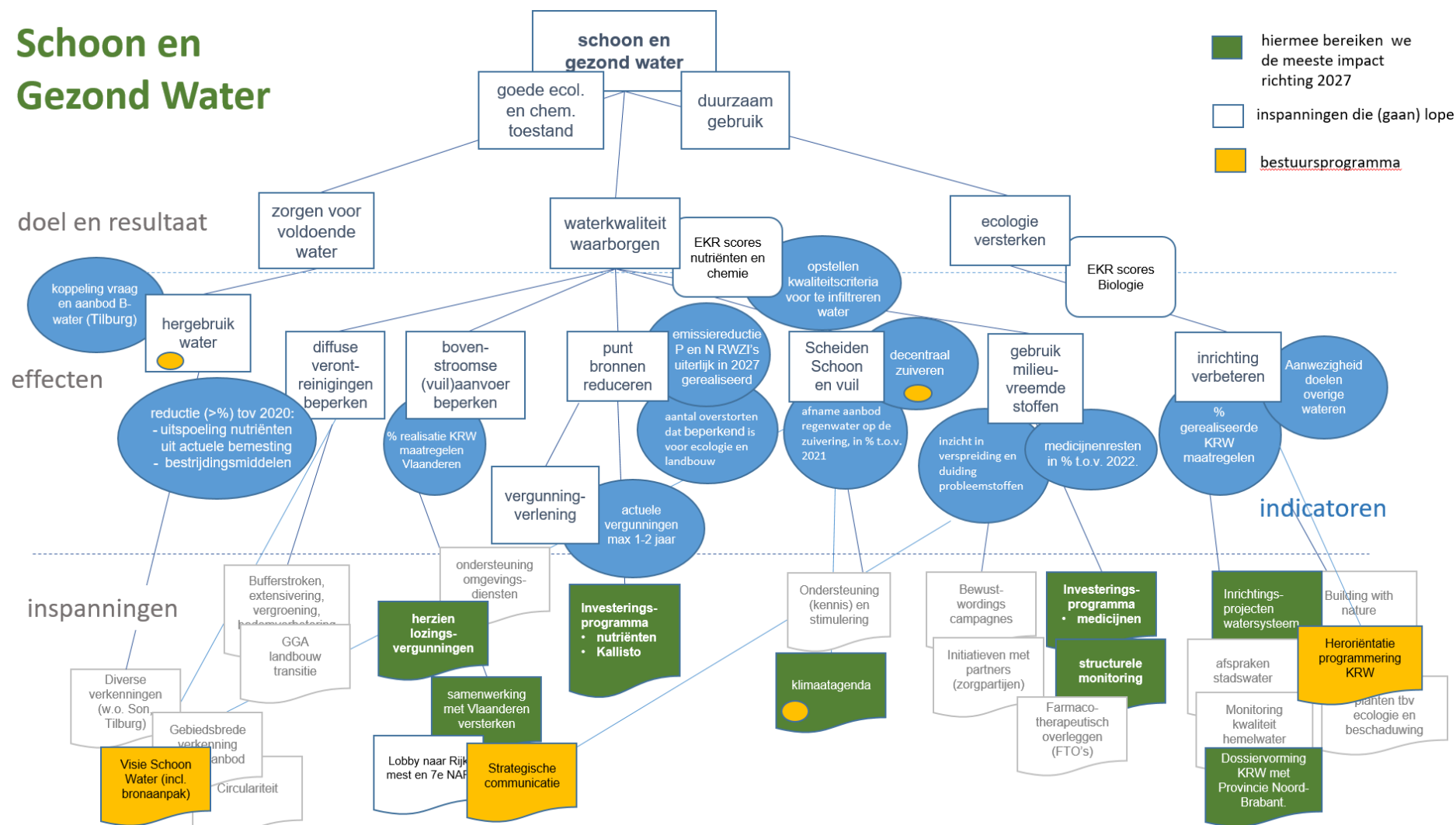
In het DIN hieronder is aangegeven op welke inspanningen we de focus leggen, omdat we daarmee de meeste impact bereiken richting 2027. Tegelijk lopen de overige inspanningen ook door. Ook is het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie meegenomen. Op 11 oktober 2023 zijn de consequenties hiervan als voorbeschuwing op deze Beleidsbegroting 2024 als een addendum op de Voorjaarsnota 2024-2027 aan het algemeen bestuur voorgelegd.

Het dagelijks bestuur komt bij het algemeen bestuur terug met aanbevelingen naar aanleiding van het KRW-essay.

De Universiteit Utrecht stelde voor de Brabantse waterschappen een essay over de KRW op. In het essay staan aanbevelingen om te komen tot een adequate implementatie van de KRW. In de periode tot het eind van 2023 gaat Waterschap De Dommel de aanbevelingen duiden.

In het doelen inspanningen netwerk (DIN) zijn de doelen, het resultaat en de effecten in relatie tot de geplande activiteiten en inspanningen weergegeven. Tevens zijn de indicatoren weergegeven in blauwe bollen.

Schoon en Gezond Water

Resultaten 2027	Resultaten 2024
Emissiereductie N en P / Gebruik milieuvriendelijke stoffen beperken - Eindhoven: bestaande RWZI maximaal inzetten voor nutriëntenverwijdering met aangepaste streefwaarden en vooralsnog niet de geprogrammeerde aanvullende investeringsmaatregelen nemen voor verdergaande nutriëntenverwijdering. Inzetten op een combinatie van verwijdering nutriënten en medicijnresten/microverontreinigingen voor een meer toekomstvaste investering en realisatie daarvan na 2027. - Tilburg: beluchting naar verwachting voorjaar 2025 gereed, direct aansluitend worden de aanvullende maatregelen genomen voor aanpak van nutriënten voor de KRW in synergie met verwijdering van nieuwe stoffen. Volledige realisatie in 2027 is niet haalbaar, afronding in 2028 en 2029. Tegelijk blijft er maximaal ingezet worden op realisatie zonder de ambities aan te passen.	- Vanaf 1 januari 2024 voor de prestatie van RWZI Eindhoven sturing op geactualiseerde en aangepaste plancijfers. - Om zoveel mogelijk snelheid te maken en tegelijk de (innovatie- en realisatie-)kracht van de markt te benutten onderzoeken we of we gebruik kunnen maken van een specifieke aanbestedingsvorm waarmee we verwachten tijdswinst te behalen ten opzichte van de traditionele trajecten. De specifieke aanbestedingsvorm gaat in 2024 van start.
Overstorten - Inzicht in het effect van gemengde overstorten op de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en de interactie met stedelijk gebied (Stedelijke Water Opgave). - Inzicht in de eisen waar een gemengde overstort aan moet voldoen voor waterkwaliteit en Schoon Water - Zijn met de gemeenten afspraken vastgelegd over wat en wanneer zij (eventueel in samenwerking met Waterschap De Dommel) de overstorten op orde hebben gebracht.	- Er is een overzicht beschikbaar - waarin het effect van gemengde overstorten op waterkwaliteit inzichtelijk is. - van maatregelen t.b.v. waterkwaliteit en prioritering van aanpak overstorten t.b.v. waterkwaliteit. - waar de SWO (Stedelijke Water Opgave) wel/niet is uitgevoerd. - van overstorten waar sprake is van interactie. - van overstorten/locaties waar maatregelen worden getroffen. - van de gemaakte afspraken hierover met gemeenten. op basis van dit geactualiseerd inzicht worden bestuurlijke keuzes gemaakt voor maatregelen zodat overstorten

	geen beperking meer zijn voor behalen KRW.
Directe lozingen Waterschap De Dommel heeft 38 directe lozingen vergund. Alle vergunningen voor directe lozingen zijn gezien en besloten of deze moeten worden herzien. Tijdens de actualisatie nemen we de (potentiële) Zeer Zorgwekkend Stoffen mee.	Alle 38 directe lozingen zijn in beeld gebracht en op basis van impact verdeeld over 3 jaar. In 2024 zullen tussen de 25 en 30 vergunningen zijn gezien en zo nodig herzien.
KRW maatregelen watersysteem - Uitvoeren KRW maatregelen - Dossiervorming KRW gereed (in samenwerking met collega waterschappen, Provincie Noord Brabant en Stroomgebied Maas)	- KRW-maatregelen: 3 stuks vismigratieknelpunten 10,1 km inrichten waterlopen 32 ha NNP - Actualiseren KRW-dossiervorming van Waterschap De Dommel
Vlaanderen Met Vlaanderen is een akkoord of tijdspad afgesproken op welke wijze verbetering van de waterkwaliteit plaatsvindt.	Continuering van de afspraken van 2023. In 2023 is ons netwerk, internationaal, landelijk, regionaal en lokaal verbeterd waardoor de beïnvloedingskansen groter zijn geworden. De inspanningen worden bepaald op de geprogrammeerde maatregelen in Vlaanderen. Het gaat concreet om verbeteringen op de rwzi's, verminderde uit- en afspoeling vanuit landbouw en reductie van lozingen van bedrijven. Als kansen zich voordoen worden ze ingevuld naar voorbeeld van de Tongelreep. Vanuit het in 2023 gestart onderzoek invloed uitoefenen op de impact van Vlaanderen in de evaluatie KRW 2024 Maasstroomgebied.

Vanuit Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie:

Kader Richtlijn Water

Onderwerp	Resultaten 2024
Programmering van menskracht en middelen op het gebied van realisatie: een afgewogen mix van realisatiemaatregelen ten behoeve van de KRW en de watertransitie.	Realistisch uitvoeringsprogramma opbouwen aan de hand van nog nader vast te stellen afwegingskader.

Schoon en gezond water

Onderwerp	Resultaten 2024
Lange termijn visie schoon & gezond water	Wat is je ambitie als verantwoordelijk Waterkwaliteitsbeheerder. Hoe ver wil je gaan, welke rollen horen daarbij? Gericht op Oppervlaktewater én Grondwaterkwaliteit. Integrale visie vanuit Watersysteem en Afvalwaterketen. 1. Procesaanpak (Q4 2023 DB en Q1 2024 AB).
Afvalwaterzuiveringen: forse investeringen	De projecten voor de bestuurs-/Voorjaarsnotaperiode zijn gepland en geraamd. Uitwerking is nodig van visie en plannen voor aanpak RWZI's na 2027 en wat doen we al ter voorbereiding. Dit is onderdeel van Lange Termijn Visie schoon water. Geen separaat resultaat in 2024.
Ondergrondse infrastructuur	Plan van Aanpak (medio 2024) risico's afvalwatertransport.
Effluent hergebruik/decentraal zuiveren	We onderscheiden de volgende sporen op het gebied van effluent hergebruik: 1. Centraal hergebruik van het effluent uit de RWZI's (na het lozingspunt). Resultaten: a. Gebiedsbrede verkenning kansen effluenthergebruik vanuit de 8 RWZI's: geeft mogelijke kansen rondom Tilburg en bij Hapert b. Uitwerken grootste kansen samen met externe partners: leidt tot een of meer plannen c. Een of meer pilots in het gebied uitwerken, opzetten en uitvoeren. 2. Samenwerking met de industrie om gezuiverd bedrijfsafvalwater (effluent bedrijven) in het gebied te gebruiken (in plaats van lozen op onze RWZI's of watersysteem) a. Go/No Go Waterfabriek bedrijf Son

	b. Verkenning mogelijkheden bedrijf Veldhoven i.s.m. Brabant Water (levering koelwater).
Verhoogde ambitie op bronaanpak	Verhoogde ambitie op bronaanpak – in de volgende stappen : 1. Stevige innovatieve bronaanpak doorzetten (strategie gericht op doelgroepen, bewustzijn, instrumenten en technieken). (Door)ontwikkelen instrumenten en strategische communicatie op bewustzijn. Innovaties op bronaanpak op wijkniveau. 2. Onderzoek naar inzet van bevoegdheden van het waterschap voor bronaanpak 3. Hernieuwd onderzoek naar aanpak diffuse bronnen Punten 1, 2 en 3 worden uitgewerkt in Lange Termijn Visie Schoon en Gezond Water.

3.2 Middelen (exploitatie en investeringen)

Exploitatie Waterketen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Begroting 2024	Voorjaarsnota 2024	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2022
Lasten	Rentelasten	6.161	6.485	4.314	4.192
	Afschrijvingen	15.413	15.861	13.404	14.375
	Personeelslasten	200	210	200	202
	Goederen en diensten	32.669	29.488	27.615	24.937
Subtotaal Lasten		54.443	52.045	45.533	43.706
Baten	Opbrengsten van derden	4.197	4.911	8.990	4.403
	Bijdragen	42	44	44	-93
Subtotaal Baten		4.239	4.955	9.034	4.310
Subtotaal Lasten en Baten		50.203	47.090	36.499	39.396
	Nagekomen posten	0	0	0	986
Totaal		50.203	47.090	36.499	40.382

Toelichting belangrijkste verschillen Beleidsbegroting 2024 t.o.v. Voorjaarsnota 2024

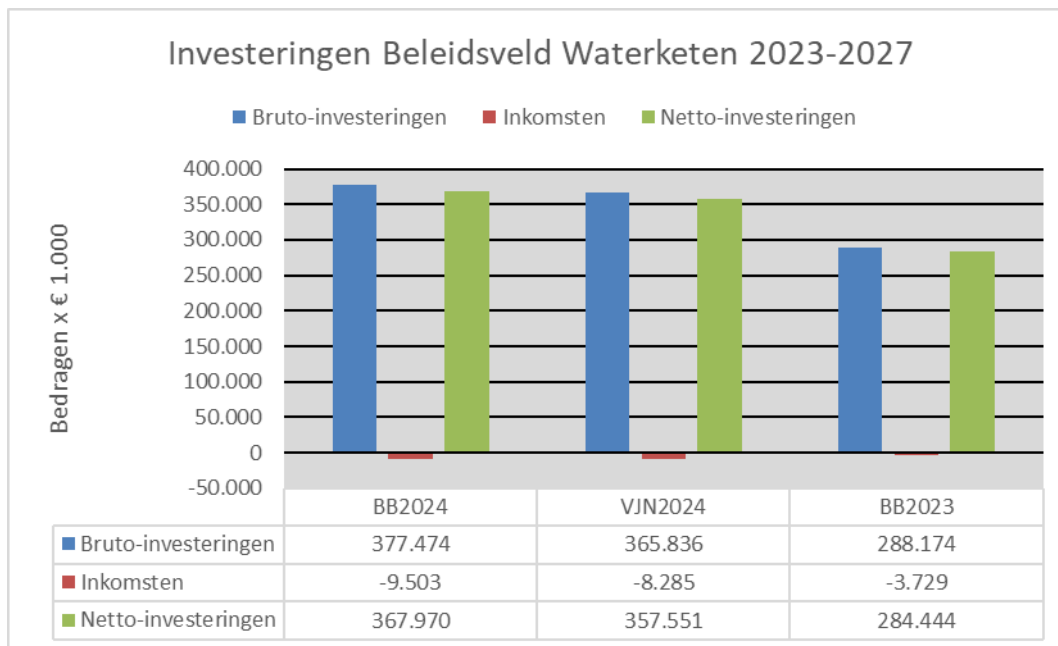
De kapitaallasten (rentelasten en afschrijvingen) zijn ca. € 0,8 mln. lager dan in de Voorjaarsnota 2024 door vertraging in de oplevering van projecten.

Goederen en diensten zijn ca. € 3,2 mln. hoger dan geraamd in de Voorjaarsnota 2024. Dit wordt vooral veroorzaakt door hogere energiekosten (elektra, energiebelasting en netwerkkosten), hogere kosten voor slibverwerking SNB (met name als gevolg van hogere energielasten en meer afvoer slib in verband met problemen centrifuges) en hogere kosten voor onderhoud door stijging van prijzen voor materialen en arbeid.

De opbrengsten van derden zijn ca. € 0,7 mln. lager dan geraamd in de Voorjaarsnota 2024. Dit betreft een lagere opbrengst van de Energiefabriek door daling van de gasopbrengst (gasprijs).

Investeringen

(bedragen x € 1.000)		JEV 2023	2024	2025	2026	2027	subtotaal 2023-2027	2028	2029 e.v.	Totaal
Waterketen Beleidsbegroting 2024	Uitgaven	50.850	87.994	96.948	87.171	54.512	377.474	80.690	141.441	599.605
	Inkomsten	-1.013	-7.455	-1.034	0	0	-9.503	0	0	-9.503
	Netto	49.836	80.539	95.913	87.171	54.512	367.970	80.690	141.441	590.101
Waterketen Voorjaarsnota 2024	Uitgaven	52.170	85.838	105.950	79.637	42.239	365.836	76.009	140.712	582.556
	Inkomsten	-2.099	-6.185	0	0	0	-8.285	0	0	-8.285
	Netto	50.071	79.653	105.950	79.637	42.239	357.551	76.009	140.712	574.271
Waterketen Beleidsbegroting 2023	Uitgaven	61.916	63.700	60.027	53.382	49.149	288.174	62.568	33.980	384.722
	Inkomsten	-3.431	-234	-39	-25	0	-3.729	0	0	-3.729
	Netto	58.484	63.466	59.988	53.357	49.149	284.444	62.568	33.980	380.992

Toelichting verschil Beleidsbegroting 2024 t.o.v. Voorjaarsnota 2024

Het totaal investeringsvolume van beleidsveld Waterketen is in de Beleidsbegroting 2024 hoger (ca. € 16 mln.) dan in de Voorjaarsnota 2024-2027.

Nog altijd veroorzaken externe factoren als inflatie, rentestijging, loonkostenstijgingen, tekorten aan personeel hogere investeringsvolumes voor de toekomst. Tevens is er door vooruitschrijdend inzicht meer zicht op de te plannen investeringen.

De volgende projecten laten zien dat rekening houdende met voornoemde factoren er een bijstelling heeft plaatsgevonden voor de periode 2024 t/m 2029 (e.v.).

Als voorbeeld:

- algehele revisie RWZI Sint Oedenrode +/- € 4,5 mln.
- renovatie en uitbreiding SVI Mierlo +/- € 2,0 mln.
- groot onderhoud VBT's RWZI Eindhoven +/- € 4,8 mln.
- vervangen mechanische installatie RWZI Haaren +/- € 3,7 mln.
- hogeren kosten inprikkers Riool Zuid +/- € 1,0 mln.
- netwerkvervanging en LTAP unit PLC's RWZI Eindhoven +/- € 1,1 mln.
- diverse overige verschillen (saldo van plussen en minnen) +/- € 1,3 mln.

We hebben een steeds groter wordend investeringsvolume bij de Waterketen. Niet alleen het investeringsvolume groeit. Ook wordt de complexiteit van projecten groter.

Het volume en complexiteit van het projectenportfolio heeft een structureel karakter. Ook na de huidige programmaperiode is de verwachting dat het volume onverminderd hoog blijft.

Wij zetten ons maximaal in om de bestuurlijke opgaven en ambities uit te kunnen voeren (instandhoudingsopgave en verbeteropgave in de Waterketen).

Deze maximale inspanning vertaalt zich in extra acties ten behoeve van de complexiteit van projecten en het inrichten van een projectorganisatie. Die acties zijn:

1. Anders organiseren door toepassing van Systems Engineering (verdere professionalisering).
2. Meer capaciteit door inrichting van een projectteam dat flexibel inzetbaar is over de organisatie.
3. Raamcontracten, meer geclusterd op de markt zetten.

Ad. 1

Voor de benodigde professionaliseringsslag willen we ervaring op doen met Systems Engineering (SE). SE is een integrale werkwijze die helpt bij het reduceren van de complexiteit van projecten. SE focust op expliciet en gestructureerd werken over de hele levenscyclus. SE is een methodiek omarmd door de waterschappen in HEEL (www.heel-nl.nu). Een methodiek waarbij (ontwerp)keuzes Herleidbaar, Eenduidig en Expliciet worden vastgelegd en waarbij wordt samengewerkt over de hele Levenscyclus. Dit traject vraagt diverse extra inspanningen van de organisatie. Korte termijn verbeterpunten worden meteen meegenomen en over enkele jaren is dit volledig geïmplementeerd. Ook de implementatie van Assetmanagement maakt hier deel van uit.

Ad. 2

Om projecten conform de programmering in het investeringsprogramma uit te kunnen voeren is een volledig nieuw flexibel inzetbaar projectteam noodzakelijk. We zijn hier al mee gestart en de volledige invulling krijgt in 2024 zijn beslag. Een extra projectteam kan flexibel inspringen en bijspringen op projecten in ons investeringsprogramma en exploitatievragen. De kwetsbaarheid wordt verminderd, minder risico op vertragingen en er kan gewoon meer worden opgepakt omdat er meer capaciteit beschikbaar komt. Ook kunnen we beter inspelen op nieuwe niet voorziene projecten (denk bijvoorbeeld aan gemeentelijke initiatieven die onze ondergrondse infra raken of calamiteiten zoals bij de Golfbaan Eindhoven).

Ad. 3

Beoordeeld wordt of werkzaamheden die cyclisch georganiseerd kunnen worden (zoals bijvoorbeeld de renovatie van rioolgemaal), geclusterd in één aanbesteding in de markt kunnen worden gezet. Een contractvorm is een raamcontract, waarbij we de scope van een aantal projecten nog niet aan de markt meegeven, maar een maximaal bedrag van de opdrachten die onder het raamcontract uitgevoerd worden. Onder het raamcontract kan zo de renovatie van meerdere rioolgemaal uitgevoerd worden.

3.3 Kansen / risico's en getroffen beheersmaatregelen

Circulariteit en effluenthergebruik

Een gebiedsbrede verkenning naar effluenthergebruik wordt momenteel uitgevoerd. Hierbij wordt gezocht naar match tussen vraag en aanbod en ook wordt rekening gehouden met de negatieve impact van eventueel effluenthergebruik op de grondwaterstanden benedenstrooms van de effluentlozingspunten.

Risico: De studie moet duidelijk maken of en waar het interessant is een pilot voor hergebruik uit te voeren.

Beheersmaatregel: De bevindingen van de studie met de voor- en nadelen worden voorgelegd aan het bestuur zodat een afgewogen besluit kan worden gemaakt.

Waterschap De Dommel verkent daarnaast samen met de partners Ministerie van LNV, provincie Noord-Brabant, Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, gemeente Son en Breugel, Rijkswaterstaat en een industrieel bedrijf in Son of de restlozing van het bedrijf verder kan worden gezuiverd, zodat dit water in het gebied kan worden hergebruikt.

Risico: Het betreft een gevoelig traject wat zowel tot een go als no go kan leiden.

Beheersmaatregel: er vindt veelvuldig bestuurlijke afstemming plaats met portefeuillehouder.

Op RWZI Tilburg is de geplande groengasinstallatie opgeleverd en ook de CO₂-terugwin installatie. Met Aquaminerals, waar we sinds eind vorig jaar aandeelhouder van zijn, worden verdere hoogwaardige afzetkanalen in de markt gezocht.

Kans: Hierdoor bestaat de kans dat we meer opbrengst genereren.

Beheersmaatregel: In de Burap wordt de jaareindeverwachting van de opbrengst geactualiseerd aan de meest recente ontwikkelingen.

Het project Phario/bioplastics loopt voorspoedig. We denken dat we voor de samenwerking met vier andere waterschappen, STOWA en slibeindverwerkers geen BTW verschuldigd zijn en worden daarin bevestigd door deskundig advies. Inmiddels is het voorstel met betrekking tot de BTW door de Belastingdienst overgenomen, maar nog niet officieel goedgekeurd.

Risico: Het risico wordt laag ingeschat en bedraagt maximaal ca. € 100.000.

Beheersmaatregel: In Burap rapporteren consequentie officiële reactie Belastingdienst.

4. Bestuur en Bedrijfsvoering

Het beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering omvat bestuur en externe communicatie, heffing en invordering, opstellen WBP en de ondersteuning die betrekking heeft op de totale bedrijfsvoering van de organisatie.

4.1 Aan de slag met de Watertransitie

Digitale transformatie

Aanpak

De digitale transformatie is geen doel op zich. Digitale ontwikkelingen zijn een middel en helpen bij het realiseren van de opgaven uit het WBP5.

De digitale transformatie start enerzijds met zichtbare resultaten die vanuit de actualiteit spelen en een belangrijk onderdeel uitmaken van de watertransitie. Dit betreft droogte, conservering, grondwater en sponswerking stad en ligt meer op het gebied van digitalisering dan digitale transformatie. Gelijktijdig wordt de kwaliteit en beschikbaarheid van de benodigde data opgepakt.

Anderzijds wordt ingezet op kennisontwikkeling en opleiding van managers en medewerkers en het werven van professionals om een werkomgeving te ontwikkelen waar kansen gezien en benut worden voor grotere veranderingen en innovaties. In de komende jaren worden steeds meer stappen gezet naar een toekomstbeeld waar digitale transformatie een vanzelfsprekend onderdeel van het werk wordt.

Vanuit de Unie van Waterschappen en Het Waterschapshuis is een kernteam aan de slag met het opstellen van een Vaarkaat Digitale Transformatie. Doel is om voor een vijftal thema's gezamenlijk bestuurlijke kaders en ambitie vast te stellen.

Beoogd resultaat in 2024:

- een gestructureerd en goed lopend Waterkennis centrum (WKC) met bijbehorend loket waar vraag en aanbod uit de organisatie samenkomt;
- een Informatieplan met een heldere visie, missie en strategie voor de processen Informatievoorziening, inclusief IV procesinrichtingsplan;
- een datalab waar datavragen en antwoorden samenkomen;
- duidelijk gedefinieerd en beschreven eigenaarschap van zowel applicaties, data als informatieproducten die gemaakt worden in het kader van de digitale transformatie (bijna alle data is hierbij van toepassing);
- governance op data en bijbehorende processen.

Dienstverlening / Omgevingswet

Inwerkingtreding Omgevingswet per 1 januari 2024

Het waterschap heeft de afgelopen jaren al veel voorbereidingen gedaan voor de implementatie van de Omgevingswet. We verwachten ook dat we vanaf de inwerkingtreding zullen moeten blijven bijstellen en leren naar aanleiding van ervaring in de praktijk en in samenwerking met partners en de samenleving.

De impact van de wet op onze organisatie is groot. Zowel inhoudelijk en juridisch, als ook voor digitalisering, manier(en) van werken en onze dienstverlening. We hanteren hierbij de uitgangspunten die de waterschappen

gezamenlijk hebben opgesteld onder de vlag van de Unie van Waterschappen en richten

onze digitalisering en dienstverlening dan ook op het toegankelijk, begrijpelijk en eenduidig organiseren van (digitale) oplossingen om het contact met onze inwoners, ondernemers en gebiedspartners steeds verder te verbeteren.

Organisatie- en arbeidsmarktontwikkeling

Ons hart voor water en ons vakmanschap zijn onze kracht. Tegelijkertijd verandert er veel in onze omgeving en die veranderingen volgen elkaar steeds sneller op. Zo hebben klimaat, duurzaamheid, omgevingsbeleid, digitale technologieën en toegenomen krapte op de arbeidsmarkt veel invloed op onze organisatie en manier van werken. In 2023 is de basis gelegd voor de organisatieverandering in de, met de ondernemingsraad, overeengekomen veranderaanpak.

De vier lijnen die de verandering dragen zijn:

- Water en omgeving
- Mens en organisatie
- Toekomstige bestendige bedrijfsvoering
- Tech en data

2024 staat in het teken van een andere uitwerking in deelopdrachten, medewerkersparticipatie en een eerste implementatie. De veranderaanpak zal een periode van ongeveer drie jaar in beslag nemen.

Klaar zijn voor de toekomst betekent behalve groei ook een gerichte verandering bewerkstelligen van de organisatie en de mens.

Het is duidelijk dat we ons momenteel bevinden in een periode van krapte op de arbeidsmarkt. Bij de Dommel zien we dit terug aan de langere doorlooptijden om vacatures weer ingevuld te krijgen. Bovendien is er meer dynamiek in de uitstroom.

De maatschappelijke relevantie van de Dommel is tevens een aantrekkingskracht van de Dommel. Dit gegeven en de economische zekerheid die we medewerkers kunnen bieden zullen we nadrukkelijk gaan benutten bij het werven van nieuwe medewerkers.

Echter indien de arbeidsmarkt niet stabiliseert zal de beschikbare arbeidscapaciteit meer moeten worden gedeeld en zal er meer gebruik gemaakt moeten gaan worden van inhuur ZZP-ers en/of detacheringbureaus.

Bestuur

Vierde kwartaal 2023/eerste kwartaal 2024 wordt de tijdsbesteding van het DB geëvalueerd. Op basis hiervan zal een vervolgtraject worden afgesproken.

Herijking P&C cyclus en P&C instrumentarium

De eerste opzet voor de herijking van de P&C cyclus is gemaakt en wordt in het DT besproken. Het doel van deze herijking is om de P&C cyclus beter te laten aansluiten bij de behoefte van het (dagelijks en algemeen) bestuur en het management op het sturen, verantwoorden en bijsturen op de ambities, doelen, resultaten en effecten (en de baten en lasten om deze ambities, doelen, resultaten en effecten te kunnen realiseren). Hierbij wordt de afgelopen jaar ingezette lijn van het sturen op c.q. werken met overzichten in de lijn van de DIN's (Doelen-Inspanningen-Netwerk), waarbij de focusgebieden zijn die doelen en inspanningen met de grootste impact, voortgezet. Begin 2024 komt een voorstel naar het bestuur.

Huisvesting

Voor de huisvesting wordt momenteel een plan uitgewerkt waarbij de leegstaande ruimte (bouwdeel 1F) zal worden betrokken om zo naast functionele werkplekken voldoende ontmoetings- en projectruimtes te kunnen realiseren. Dit met het oog op de nieuwe manier van werken (GGA, integraal). Daarnaast worden in 2024 zonnepanelen geplaatst en enkele daken groen ingericht. De toepassing van regenwaterspoeling wordt uitgewerkt en zal het bestuurlijke besluitvormingstraject ingaan. Overige aanpassingen qua inrichting van het

dakterras en de parkeerplaatsen worden uitgewerkt waarna deze zullen terugkeren in de Voorjaarsnota 2025.

4.2 Een toekomstbestendige leefomgeving

Vanuit Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie:

Onderwerp	Resultaten 2024
Klimaatneutraal in 2035	Aanscherping huidige beleid, waarbij: 1. het de intentie is om te komen tot een klimaatneutrale bedrijfsvoering te versnellen (2035 i.p.v. 2050). 2. continuering energie neutrale bedrijfsvoering na 2025 (toename in het energieverbruik vraagt om een aanvullende inspanning voor de opwek van hernieuwbare energie). De toename in het energieverbruik vraagt niet alleen om aanvullende inspanning in de opwek maar ook het verlagen van het verbruik en slim werken met de huidige middelen met als doel lager verbruik van de bestaande verbruikers. Deze toename in het verbruik komt voort uit aanvullende eisen op waterkwaliteit. Plan voor de periode 2025-2028 (Klimaat- en energie-efficiencyplan; KEEP) met een doorkijk naar 2035.
Circulaire economie en decentraal grijswater hergebruik	1. Aanpak Circulaire Economie op korte termijn; “het laaghangend fruit”. 2. Verkenning, ontwikkeling en besluitvorming pilots voor grijs water (Brainport Smart District, Koningswei).
Versterken biodiversiteit en dierenwelzijn	1. Faciliteren Brabantbrede impuls biodiversiteit; methode KPI's gereed 4^e kwartaal 2023 en in 2024 hierover rapporteren. 2. Blauw Groene dooradering (GGA); loopt, geen extra acties nodig. Versterken loketfunctie en vergroten zichtbaarheid. 3. Onderzoek hoe we bij uitvoering van onze taken nog beter oog kunnen hebben voor dierenwelzijn. Gereed 2^e kwartaal 2024. 4. Optimaliseren van biodiversiteit vanuit beken/onderhoud. Analyse gereed 1^e kwartaal 2024 of we nog extensiever kunnen onderhouden.

Vanuit Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie:

Financiën en belastingen

Onderwerp	Resultaten 2024
Herziening kostentoedeling	Gereed: 1 januari 2025 Nieuwe kostentoedelingsverordening (treedt in werking per 1 januari 2025 op voorwaarde dat nieuw belastingstelsel per 1 januari 2025 ingevoerd wordt). Daarvoor moet in 2024 het onderzoek worden uitgevoerd. De huidige verordening moet (dus onafhankelijk van verloop wetgevingsproces) sowieso in 2026 worden herzien in verband met looptijd van maximaal 5 jaar.
Inning belastingen met toekomstbestendige organisatie	Gereed begin 2024: Resultaat: Doorkijk met advies inzake de visie op een toekomstige wijze van belastingheffing en belastinginning, de implementatie daarvan en de bijbehorende organisatie zodat het bestuur een principe besluit kan nemen. Het onderzoek toetst de levensvatbaarheid en/of toekomstbestendigheid van de diverse varianten. Er wordt een advies opgesteld met een doorkijk.
Kwijtscheldingsnorm 100% bijstandsniveau	per 1-1-2024: vastgestelde kwijtscheldingsverordening voor burgers per 1-1-2025: kwijtscheldingsverordening (voor burgers en mogelijke overige groepen)
Verkennen nieuwe inkomsten: leges	Opstellen en implementeren legesverordening indien (eind 2023/begin 2024) besluit genomen wordt tot invoering daarvan.

Bestuur en organisatie

Onderwerp	Resultaten 2024
Professionelere (strategische) advisering en ondersteuning bestuur	Dit bereiken we op 3 manieren: 1. Het versterken van de “griffiersrol”, waardoor het AB beter in staat is om de kaderstellende en richtinggevende rol te vervullen. 2. Het versterken van de adviesrol ten behoeve van de portefeuillehouders Om dit goed te kunnen doen sluit de bestuursadviseur aan bij de portefeuillehoudersoverleggen. 3. Uitbreiden van de bestuursondersteuning om het

	toegenomen aantal DB-leden en fracties optimaal te kunnen ondersteunen.
Organisatieontwikkelingstraject	2024 staat in het teken van een andere uitwerking in deelopdrachten, medewerkers- participatie en een eerste implementatie. De vier lijnen die de verandering dragen zijn: 1. Water en omgeving 2. Mens en organisatie 3. Toekomstige bestendige bedrijfsvoering 4. Tech en data
Arbo en veiligheid	1. Eind 2025 inrichting arbomanagement conform ISO 45001 • 80% gereed eind 2024. 2. Medio 2024 alle site assessments afgerond, risicobeoordeling gereed en plan van aanpak (met ambities) bepaald • Alle knelpunten met hoge prioriteit zijn opgelost. 3. Eind 2025 op trede 4 veiligheidscultuurladder en eind 2024 trede 3 (eind 2023 trede 2). 4. Alle projecten hebben passende veiligheidskundige ondersteuning.
Strategische communicatie	In 2024 vindt de uitwerking plaats van de beeldvormende bijeenkomst van het algemeen bestuur, die eind 2023 plaatsvindt. We denken hierbij aan: A) Plan van aanpak stakeholdersmanagement en public affairs en lobbyagenda voor het (dagelijks) bestuur gereed voorjaar 2024. Eerste uitwerking tweede helft 2024. B) Basisset met kernboodschappen en een doorvertaling in een strategische communicatieagenda en een toolkit in het voorjaar 2024. Op basis van het plan en agenda onder A) volgt meer focus op de doelen. C) Bijeenkomsten met jongeren over de watertransitie; onderwerpen bespreken tijdens bestuurlijke bijeenkomst op 14 december 2023. Daarna (in 2024) een planning maken.

Openbaarheidsparagraaf (Wet Open Overheid)

De Wet open overheid (Woo) verplicht een bestuursorgaan tot actieve openbaarmaking van informatie. Op grond van artikel 3.5 van de Woo is een bestuursorgaan verplicht om jaarlijks in de begroting en de verantwoording aandacht te besteden aan de beleidsvoornemens en uitvoering van de Woo. In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een beschrijving gegeven van de activiteiten die worden uitgevoerd in 2024 op de thema's actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

1) Actieve openbaarmaking voor de verplichte categorieën documenten.

Onder actieve openbaarmaking verstaan we de activiteiten die vanuit het waterschap worden ondernomen om informatie op eigen initiatief voor de samenleving openbaar te maken. In 2024 worden hiervoor de volgende gegevens gepubliceerd conform de wettelijke eisen:

- Klachtoordelen (wetsartikel 3.3 2l)
- Agenda's en besluitenlijsten bestuurscolleges (wetsartikel 3.3 2d)
- Adviezen (wetsartikel 3.3 2e)

De actief openbaar te maken informatie wordt vindbaar op één, voor iedereen beschikbare, plek. De eerste variant van PLOOI, het Platform Open Overheidsinformatie, is stopgezet. Daarom sluit Waterschap De Dommel aan op de eenvoudigere variant; De verwijzindex met zoekfunctie, ook wel Woo-index genoemd. Hierin volgen we de lijn van de Unie van Waterschappen.

2) De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de verplichte categorieën

De Woo schrijft voor dat bestuursorganen bij de uitvoering van hun taak uit eigen beweging de bij hen berustende informatie neergelegd in documenten voor eenieder openbaar maken, als dat zonder onevenredige inspanning of kosten redelijkerwijs mogelijk is en tenzij een uitzonderingsgrond aan openbaarmaking in de weg staat of met de openbaarmaking geen redelijk belang wordt gediend.

In 2023 is onderzocht op welke wijze het waterschap invulling zal geven aan deze inspanningsverplichting en zijn prioriteiten gesteld betreffende de actief openbaar te maken informatiecategorieën. In 2024 worden eerder gestelde prioriteiten opgevolgd.

3) Passieve openbaarmaking

Onder passieve openbaarmaking verstaan we het op verzoek openbaar maken van informatie. Deze verzoeken worden getoetst aan de Woo.

4) De informatiehuishouding

De Unie van Waterschappen heeft in samenwerking met experts vanuit de waterschappen een sector breed meerjarenplan opgesteld. Dit meerjarenplan 'digitale informatiehuishouding waterschappen' ondersteunt het waterschap bij de opgave om de digitale informatie duurzaam toegankelijk te maken en te houden. Wij sluiten aan bij dit meerjarenplan en geven hier zowel vanuit de sector als organisatie verder invulling aan. Voor de verbetering van de informatiehuishouding worden in 2024 de volgende activiteiten gerealiseerd:

- Vaststellen en uitvoeren van het documentclassificatie beleid.
- De organisatie wordt meegenomen in het nastreven en uitvoeren van het in 2023 ingerichte handelingsperspectief rondom de levenscyclus van een document.
- Applicaties met archiefwaardige stukken zijn bekend. De beheerfase rondom informatiehuishouding applicaties wordt ingericht.

Beleid en werkafspraken op het gebied van de informatiehuishouding en informatievoorziening worden jaarlijks geactualiseerd indien nodig.

5) Aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

Per 1 mei 2022 heeft het bestuur van Waterschap De Dommel een Woo-contactpersoon aangewezen. De functie van Woo-contactpersoon is belegd bij de beleidsmedewerker dienstverlening. De Woo contactpersoon neemt tevens de interne rol van Woo-coördinator op zich en draagt zorg voor de implementatie van de Woo.

6) Eventuele activiteiten om de Woo te implementeren

Een vaste groep van 5 medewerkers is structureel betrokken bij implementatie van de Woo. Hierdoor zijn de processen juridische zaken, informatievoorziening en dienstverlening nauw betrokken bij het implementatieproces.

4.3 Middelen (exploitatie en investeringen)

Exploitatie Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2024	Voorjaarsnota 2024	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2022
Lasten				
Rentelasten	426	402	286	276
Afschrijvingen	2.062	1.968	1.585	1.492
Personeelslasten	58.001	56.858	52.633	45.835
Goederen en diensten	22.189	20.386	18.993	17.595
Toevoeging aan voorziening	180	175	184	5
Onvoorzien	752	744	670	0
Subtotaal Lasten	83.610	80.533	74.352	65.203
Baten				
Baten ivm salarissen/soc. lst	849	849	878	1.248
Opbrengsten van derden	4.388	4.095	3.683	3.965
Bijdragen	1.608	1.540	1.850	1.442
Geactiveerde lasten	6.279	6.337	5.426	4.513
Rentebaten	825	837	720	616
Onttrekking aan voorziening	0	0	0	131
Dividend	680	650	700	765
Subtotaal Baten	14.628	14.308	13.257	12.680
Totaal Nettolasten	68.982	66.225	61.095	52.523
Waterschapsbelasting	147.205	144.106	130.948	122.744
Oninbare waterschapsbelasting / kwijtschelding	-2.997	-1.272	-1.160	-927
Totaal Waterschapsbelastingen	144.208	142.835	129.788	121.817
Subtotaal Lasten en Baten	-75.226	-76.610	-68.694	-69.294
Nagekomen posten	0	0	0	-2.977
Totaal	-75.226	-76.610	-68.694	-72.271

Toelichting belangrijkste verschillen Beleidsbegroting 2024 t.o.v. Voorjaarsnota 2024

De personeelslasten zijn ca. € 1,1 mln. toegenomen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2024. De belangrijkste reden hiervoor is dat op basis van het Bestuursprogramma 2023-2027 op een aantal gebieden extra inzet nodig is (pilot beregeningsbeleid, ondersteuning bestuur, strategische communicatie).

Deze toename bestaat uit:

- het addendum voortgekomen uit het Bestuursprogramma € 600.000
- financiële herberekening van twee salaris gerelateerde vergoedingen € 164.500
- inzet dagelijks bestuurslid voor Unie van Waterschappen € 65.000
- extra opleidingskosten vanuit processen € 57.500
- herberekening: ondergrondse infra, waterketen en arbo-veiligheid* € 230.000

Totaal € 1.117.000

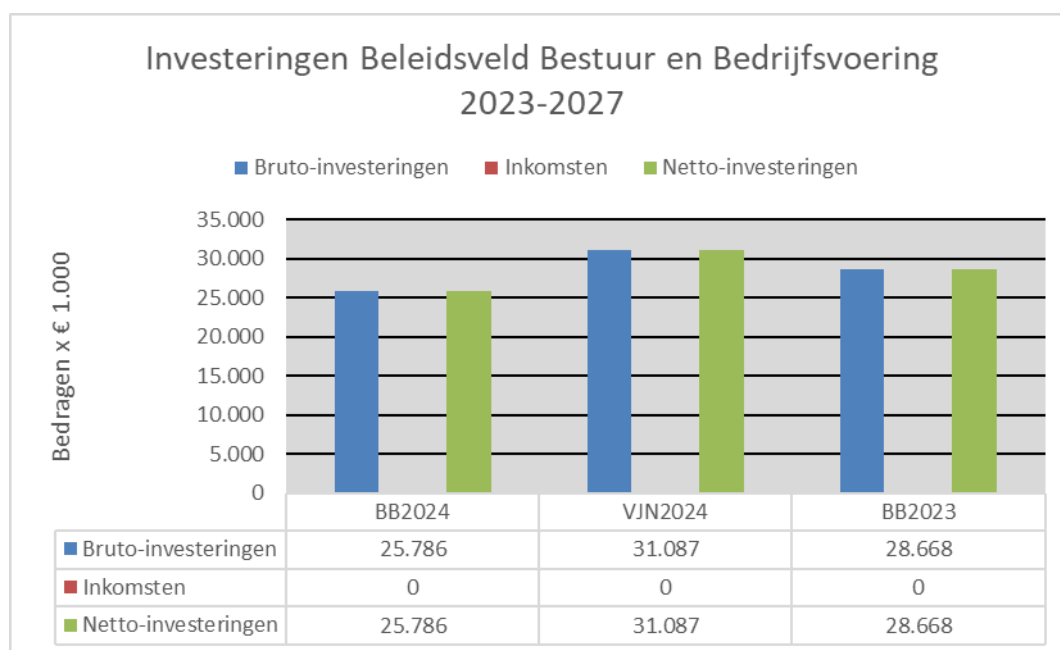
* In de Voorjaarsnota 2024-2027 is aangegeven dat ten behoeve van deze items extra capaciteit nodig is. Verwacht werd dat de kosten van deze extra capaciteit € 1,3 - € 1,5 mln. zouden bedragen (zie bladzijde 6 van de Voorjaarsnota 2024-2027). Bij de berekening van het personeelsbudget in de Voorjaarsnota is rekening gehouden met € 1 mln.

In eerste aanleg gaan we er vanuit dat hiervoor € 1,3 mln. nodig is. Dat is de minimale variant zoals aangegeven in de Voorjaarsnota. Bij Burap 2024-1 wordt er een doorkijk gemaakt of dit toereikend is. Mocht dit niet het geval zijn, dan wordt bij Burap 2024-1 een begrotingswijziging voorgesteld voor de resterende € 0,2 mln.

De goederen en diensten zijn ca. € 1,8 mln. hoger dan in de Voorjaarsnota 2024. De belangrijkste reden hiervoor is dat lasten voor de digitale transformatie in de Beleidsbegroting 2024 in de exploitatie zijn opgenomen. In de Voorjaarsnota 2024 waren deze als investeringen opgenomen. Dit betreft een administratieve correctie op basis van het geldende waarderings-, activerings- en afschrijvingsbeleid.

Investeringsen

(bedragen x € 1.000)		JEV 2023	2024	2025	2026	2027	subtotaal 2023-2027	2028	2029 e.v.	Totaal
Bestuur en Bedrijfsvoering Beleidsbegroting 2024	Uitgaven	2.504	12.428	9.830	833	191	25.786	0	0	25.786
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	2.504	12.428	9.830	833	191	25.786	0	0	25.786
Bestuur en Bedrijfsvoering Voorjaarsnota 2024	Uitgaven	6.526	10.779	10.880	1.815	1.087	31.087	0	0	31.087
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Netto	6.526	10.779	10.880	1.815	1.087	31.087	0	0	31.087
Bestuur en Bedrijfsvoering Beleidsbegroting 2023	Uitgaven	7.334	9.285	10.380	1.478	191	28.668	0		28.668
	Inkomsten	0	0	0	0	0	0	0		0
	Netto	7.334	9.285	10.380	1.478	191	28.668	0	0	28.668

Toelichting verschil Beleidsbegroting 2024 t.o.v. Voorjaarsnota 2024

Belangrijkste verklaring is dat in de Voorjaarsnota 2024 de uitgaven voor digitale transformatie als investering zijn geraamd en in de Beleidsbegroting 2024 als lasten in de exploitatie. Daarnaast is een aantal investeringen voor energie en klimaat die gepland waren om uit te voeren in 2023 doorgeschoven naar 2024 (voorbereiding in 2023, uitvoering in 2024 zoals zonnepanelen RWZI's Hapert en Boxtel en hoofdkantoor).

4.4 Kansen / risico's en getroffen beheersmaatregelen

Informatieveiligheid

Informatieveiligheid wordt steeds belangrijker in een maatschappij die steeds digitaal wordt, zowel voor privacy van gegevens, continuïteit van de werkprocessen en betrouwbaarheid van onze data en informatiesystemen.

Risico: Het risico op een cyberaanval wordt ook voor Waterschappen steeds groter.

Beheersmaatregel: Momenteel loopt er een externe audit voor informatieveiligheid en privacy. De verbeterpunten die daaruit volgen worden opgepakt in samenwerking met de Brabantse Waterschappen en landelijk via het Waterschapshuis. Dit geldt ook voor de leerpunten uit de systeemroefening van de calamiteitenorganisatie die onlangs gehouden is met als thema cyber. We blijven op de hoogte van nieuwe dreigingen via landelijke netwerken.

Organisatieverandering

De benodigde middelen voor de aansturing van de organisatieverandering worden vooralsnog gedekt vanuit het p-budget. Deze middelen zijn niet expliciet begroot.

Risico: Daarom bestaat de kans dat dit financieel kader te knellend is.

Beheersmaatregel: In dat geval zal daarvan melding worden gedaan in de Burap (bestuursrapportage).

Geactiveerde lasten (p-budget)

Het aantal te kapitaliseren projecten is mede afhankelijk van de inzet eigen personeel versus inhuur op de markt. Eigen personeel drukt op het P-budget en inhuur op projectgelden. We gaan er van uit dat voor de realisatie van het investeringsvolume bij efficiencykansen extra personeel wordt ingezet. Bijvoorbeeld in het nieuwe extra projectencluster bij de Waterketen. Waar dat niet lukt wordt ingehuurd.

Risico: In dat laatste geval wordt het deel te kapitaliseren uren lager en de inzet van projectgelden hoger.

Beheersmaatregel: In de Buraps zullen we nadrukkelijk over de voortgang rapporteren.

5. Totaal Exploitatie en Investerings

Totaal middelen programma's en beleidsvelden (nettolasten exploitatie en investeringsuitgaven en –inkomsten) en belastingopbrengsten.

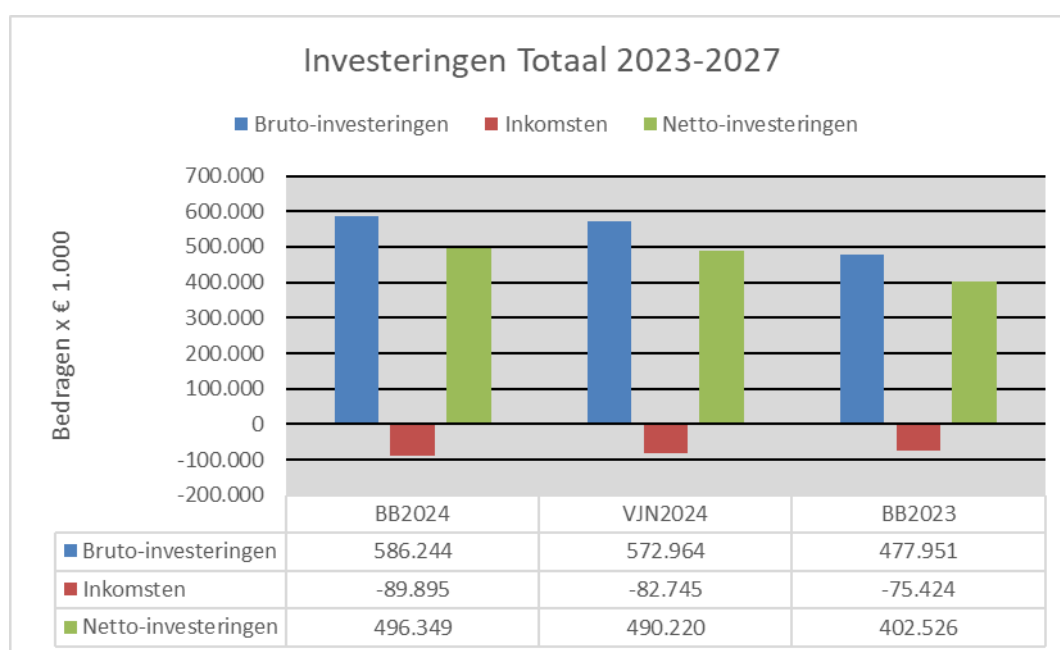
Exploitatie totaal

Exploitatie Totaal (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Begroting 2024	Voorjaars-nota 2024	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2022
Lasten	Rentelasten	9.806	10.095	7.217	6.974
	Afschrijvingen	23.375	23.813	20.574	21.011
	Personeelslasten	58.286	57.168	52.933	46.067
	Goederen en diensten	85.147	77.971	74.570	65.897
	Toevoeging aan voorziening	180	175	184	5
	Onvoorzien	752	744	670	0
Subtotaal Lasten		177.546	169.965	156.149	139.954
Baten	Baten ivm salarissen/soc. Ist	849	849	878	1.244
	Opbrengsten van derden	8.888	9.251	12.906	8.823
	Bijdragen	1.852	1.764	2.074	1.842
	Geactiveerde lasten	6.279	6.337	5.426	4.513
	Rentebaten	825	837	720	616
	Onttrekking aan voorziening	0	0	0	131
	Dividend	680	650	700	765
Subtotaal Baten		19.373	19.688	22.704	17.934
Totaal Nettolasten		158.173	150.278	133.445	122.020
<i>Correctie onzekerheden (4%)</i>		<i>-6.300</i>			
Totaal Nettolasten (gecorrigeerd)		151.873			
	Waterschapsbelasting	147.205	144.106	130.948	122.744
	Oninbare waterschapsbelasting	-2.997	-1.272	-1.160	-927
Totaal Waterschapsbelastingen		144.208	142.835	129.788	121.817
Subtotaal Lasten en Baten		7.665	7.443	3.657	203
	Nagekomen posten	0	0	0	-1.991
Totaal		7.665	7.443	3.657	-1.787

Investeringsen totaal

(bedragen x € 1.000)		JEV 2023	2024	2025	2026	2027	subtotaal 2023-2027	2028	2029 e.v.	Totaal
De Dommel Totaal										
Beleidsbegroting 2024	Uitgaven	69.091	129.260	158.398	128.600	100.897	586.244	99.677	155.048	840.969
	Inkomsten	-7.669	-16.848	-26.757	-18.053	-20.568	-89.895	-10.352	-3.723	-103.971
Netto		61.422	112.412	131.641	110.546	80.329	496.349	89.325	151.324	736.998
De Dommel Totaal										
Voorjaarsnota 2024	Uitgaven	79.801	131.785	157.119	116.235	88.026	572.964	94.598	152.900	820.462
	Inkomsten	-11.520	-20.700	-17.501	-13.402	-19.623	-82.745	-12.243	-2.888	-97.876
Netto		68.281	111.085	139.618	102.833	68.403	490.220	82.356	150.011	722.587
De Dommel Totaal										
Beleidsbegroting 2023	Uitgaven	96.304	102.231	107.391	93.764	78.261	477.951	72.135	33.980	584.066
	Inkomsten	-17.043	-13.356	-17.921	-16.272	-10.832	-75.424	-741	0	-76.165
Netto		79.261	88.875	89.470	77.492	67.429	402.526	71.394	33.980	507.900

6. Belastingen

6.1. Inleiding

In de Voorjaarsnota 2024-2027 is het totaalbeeld weergegeven van de koers in de periode 2024-2027. Deze vloeit voort uit de wettelijke verplichtingen van het waterschap en het Waterbeheerprogramma 5. In de Voorjaarsnota 2024-2027 zijn de meest recente ontwikkelingen en inzichten verwerkt en is de koers richting 2027 indien nodig bijgesteld. Er is focus aangebracht in onze inspanningen en deze zal liggen op de onderdelen die de grootste impact geven richting 2027. Het bestuursprogramma van het nieuwe bestuur was nog niet verwerkt in de Voorjaarsnota 2024-2027 en Meerjarenbegroting 2024-2027.

In deze Beleidsbegroting 2024 zijn de (financiële) consequenties van het bestuursprogramma, voor zover bekend, meegenomen.

De belastingopbrengsten stijgen in de Beleidsbegroting 2024 met ongeveer 10,3% (inclusief inflatie) ten opzichte van de verwachte belastingopbrengsten 2023. Dit past binnen het kader van het bestuursprogramma van een gemiddelde jaarlijkse groei van de totale belastingopbrengsten van maximaal 8% bovenop de inflatie.

Tariefsontwikkeling

Van invloed op de tariefsontwikkeling zuiveringsheffing en watersysteemheffing ingezetenen is het besluit voor aanpassing van de kwijscheldingsnorm voor burgers van 95% tot 100%. De impact van de verhoging van de kwijscheldingsnorm was niet voorzien in de Voorjaarsnota 2024, maar wel in het aantal vervuilingseenheden en ingezetenen in deze Beleidsbegroting 2024.

Bij de zuiveringsheffing zijn de tarieven de eerste jaren aanzienlijk hoger dan in de Voorjaarsnota 2024-2027. Naast het aanpassen van de kwijscheldingsnorm wordt dit veroorzaakt door een toenemende kostenstijging van de kosten voor zuiveringsbeheer.

Met ingang van 2022 geldt de kostentoedelingsverordening zoals vastgesteld door het algemeen bestuur op 29 september 2021. Deze is opgesteld op basis van de actuele waarden van het gebouwd, ongebouwd en de natuur in het economisch verkeer. Hiermee is de verdeling van de belastingopbrengsten per categorie geactualiseerd. Met name de WOZ-waarden van woningen laten een verdergaande waardestijging zien. De tarieven watersysteemheffing voor de verschillende categorieën wijken in de Beleidsbegroting 2024 af van de geschetste tariefsontwikkeling in de Voorjaarsnota 2024-2027. De tariefstijging komt voor alle categorieën wat lager uit dan verwacht in de Voorjaarsnota 2024-2027.

6.2. Uitgangspunten en randvoorwaarden tariefbepaling

6.2.1 Belastingopbrengsten

Als kader voor de ontwikkeling van de belastingopbrengsten geldt de geschetste ontwikkeling uit de Voorjaarsnota 2024-2027 en het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie.

De belastingopbrengsten zijn in de Beleidsbegroting 2024 ca. 144 mln. en in de Voorjaarsnota 2024-2027 was dit voor de jaarschijf 2024 ca. € 143 mln.

6.2.2 Tariefbepaling

Als basis voor het bepalen van het tarief wordt uitgegaan van de ontwikkeling van de kosten en de omvang van de belastingeenheden op basis van:

- De exploitatiecijfers en investeringsvolumes voor 2023 (Jaareindeverwachting volgens Bestuursrapportage 2023-2).
- De exploitatiekosten en investeringsvolumes voor 2024 volgens de Beleidsbegroting

2024 en de bijgestelde (meerjarige) exploitatiekosten op basis van de informatie uit de Beleidsbegroting 2024 (ontwikkeling kapitaallasten, ontwikkeling P-budget, reeds voorziene ontwikkelingen bij goederen en diensten zoals ook verwerkt in de Meerjarenbegroting 2024-2027) met een doorkijk tot en met 2030 en aansluitend op de realisatie van de doelen zoals vastgelegd in het WBP5.

- De (financiële) consequenties, voor zover bekend, van het Bestuursprogramma 2023-2027 Water voor nu en later, Voortvarend aan de slag met de watertransitie.
- De geraamde heffingsgrondslagen voor de komende jaren met een doorkijk tot en met 2030.
- De ontwikkeling van de taakreserves Zuiveringsbeheer en Watersysteembeheer.

Bij het uiteindelijk bepalen van de tarieven 2024-2030 wordt rekening gehouden met de volgende (bestuurlijke) kaders:

- De verdeling van de belastingopbrengsten Watersysteem zijn per categorie conform de percentages zoals deze zijn vastgelegd in de Kostentoedelingsverordening Waterschap De Dommel 2022 (vastgesteld in het algemeen bestuur van 29 september 2021).
- Bij de ontwikkeling van de tarieven wordt gestreefd naar het jaarlijks laten aansluiten van de belastingopbrengsten per categorie op de percentages van de kostentoedelingsverordening zodat voorkomen wordt dat aan het einde van de planperiode een categorie gebonden reserve moet worden gevormd ter correctie van belastingopbrengsten in voorgaande jaren.
- Rekening gehouden met het laten vrijvallen van de berekende categoriegebonden reserves over de jaren 2022, 2023 en 2024. Hierbij wordt gestreefd naar een zo gelijkmatige mogelijke tariefsontwikkeling per categorie. Door de ontwikkeling van de WOZ waarden gebouwd in de afgelopen jaren heeft met name de categorie gebouwd teveel betaald en de categorie ongebouwd te weinig. In de huidige kostentoedelingsverordening zijn de aandelen van de verschillende categorieën hierop aangepast.
- De afbouw van de taakreserves Zuiveringsbeheer en Watersysteembeheer vindt geleidelijk plaats en draagt bij aan de realisatie van een tariefsontwikkeling welke zich kenmerkt door stabiliteit en geleidelijkheid (geen jaarlijkse sprongen omhoog en omlaag). De afbouw wordt gezien voor de komende jaren met een doorkijk t/m 2030.
- De afbouw van de taakreserve geschiedt binnen vastgestelde kaders van de (onder)grens voor het weerstandsvermogen van Zuiveringsbeheer en Watersysteembeheer.

De ontwikkeling van de kosten en de omvang van de belastingeenheden, in combinatie met de verschillende kaders, heeft gevolgen voor de ontwikkeling van de onttrekkingen uit de taakreserves en de tarieven voor de jaren 2024 tot en met 2030. Deze gevolgen worden gepresenteerd in de tariefoverzichten en grafieken onder 6.5.

6.3. Heffingsgrondslagen

Tabel heffingsgrondslagen

Eenheden x 1.000	BB 2023	BB 2024	VJN2024	2025	2026	2027	2028
Zuiveringsheffing							
-Aantal vervuilingseenheden	1.227,33	1.213,65	1.239,09	1.224,67	1.236,78	1.248,44	1.259,36
Watersysteemheffing							
-Hectares (ongebouwd) **	81.733	79.542	80.110	79.542	79.542	79.542	79.542
Waterberging	2.055	1.795	1.822	1.795	1.795	1.795	1.795
Wegen*	7.306	7.213	7.217	7.213	7.213	7.213	7.213
Overig ongebouwd	65.066	63.321	63.854	63.321	63.321	63.321	63.321
-Hectares (natuur)**	44.358	42.676	42.848	42.676	42.676	42.676	42.676
-WOZ-waarde(x€1mln.gebouwd)	181.803	199.266	196.383	205.244	211.401	217.743	224.276
-Woonruimten (ingezetenen)	408,7	404,7	421,7	408,7	412,8	416,9	421,5

*in totaal ongebouwd is aantal ha. wegen 2x geteld omdat daarvoor een tariefdifferentiatie geldt van 100%

**in de toekomst gaat er een verschuiving plaatsvinden van hectares landbouw naar natuur, bij de Voorjaarsnota 2025 wordt deze ontwikkeling nader beoordeeld

In de Beleidsbegroting 2024 is sprake van een afwijking van de ontwikkeling van het aantal belastingeenheden ten opzichte van de Voorjaarsnota 2024. De bijstelling (actualisatie) heeft verschillende redenen welke onderstaand zijn toegelicht:

1. De WOZ waarde jaareindeverwachting 2023 is gebaseerd op de prognose (woningen en niet-woningen) zoals we deze van de waarderingskamer krijgen in combinatie met de reeds opgelegde aanslagen t/m juni 2023. De waardeontwikkeling, welke jaarlijks van de waarderingskamer wordt ontvangen, is gericht op de waardeontwikkeling van de bestaande WOZ-objecten. Dit is niet tevens de stijging als gevolg van areaal uitbreiding. Bij de beleidsbegroting 2023 is uitgegaan van een stijging van 10% van de WOZ waarde t.o.v. 2022. De WOZ waarde jaareindeverwachting 2023 komt echter nog 4% hoger uit dan de waarde in de begroting 2023. De WOZ waarde voor de Beleidsbegroting 2024 baseren we op de waarde uit de meest recente prognose van de waarderingskamer in combinatie met de waardering van de nieuwbouw. Deze WOZ waarde is 9,6% hoger dan Beleidsbegroting 2023 en 5,3% hoger dan bij de jaareindeverwachting 2023. Voor de jaren na 2024 is rekening gehouden met een stijging van 3% per jaar ten opzichte van het voorgaand jaar.
2. Ingezetenen: het aantal bij de Voorjaarsnota 2024 was gebaseerd op het aantal JEV 2023 bij Burap 2023-1. Voor de Beleidsbegroting 2024 is het aantal gebaseerd op de JEV 2023 bij Burap 2023-2. Naar aanleiding van de gerapporteerde ontwikkeling in de belastingopbrengst watersysteemheffing ingezetenen bij Burap 2023-1 hebben we een onderzoek ingesteld naar de validiteit van deze cijfers. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek is de jaareindeverwachting gecorrigeerd en komt op het niveau van de Beleidsbegroting 2023.
3. Op 4 oktober 2023 is door het algemeen bestuur het besluit genomen voor aanpassing van de kwijscheldingsnorm voor burgers van 95% tot 100%. De impact van de verhoging van de kwijscheldingsnorm was niet voorzien in de Voorjaarsnota 2024, maar wel in het aantal vervuilingseenheden en ingezetenen in deze Beleidsbegroting 2024.
4. Hectares ongebouwd: In afstemming met buur-waterschappen is per 1 januari 2023 het nieuwe Reglement voor waterschap De Dommel door de Provincie vastgesteld en goedgekeurd door de Minister van Infrastructuur en Waterstaat. Daarmee zijn er, uit oogpunt van efficiency en logica, enkele grenscorrecties doorgevoerd.

6.4. Kostentoedeling en kostentoedelingsverordening

De onderstaande kostentoedelingspercentages worden gehanteerd (vastgesteld in AB van 29 september 2021).

Kostentoedelingspercentage	O.b.v. Wet Modernisering Waterschapsbestel
Ongebouwd	8,11%
Natuur	0,26%
Gebouwd	56,63%
Ingezetenen	35,00%

6.5. Tariefsontwikkeling

Het tariefvoorstel voor 2024 luidt als volgt:

Categorie	Heffingseenheid	BB 2024	VJN 2024	BB 2023
Ongebouwd	Per hectare	€ 67,72	€ 68,88	€ 63,34
	Per hectare wegen	€ 135,44	€ 137,76	€ 126,68
	Per hectare waterberging	€ 47,40	€ 48,22	€ 44,34
	Gemiddeld per hectare (incl. differentiatie waterberging 30% en wegen 100%)	€ 67,26	€ 68,36	€ 62,86
Natuur	Per hectare	€ 3,74	€ 3,81	€ 3,43
Gebouwd	% van de WOZ-waarde	0.01888%	0.01907%	0.01879%
Ingezetenen	Per woonruimte	€ 53,70	€ 53,80	€ 50,20
Zuiveringsheffing	Per vervuilingseenheid	€ 64,68	€ 61,56	€ 56,28
Verontreinigingsheffing	Per vervuilingseenheid	€ 64,68	€ 61,56	€ 56,28

In de begrotingen naar kostendrager watersysteembeheer en zuiveringsbeheer in deel 2 van de Beleidsbegroting 2024 is te zien welk deel van de totale begrote belastingopbrengst van ca. 144 mln. voor 2024 door de verschillende categorieën opgebracht wordt.

Vergelijking tariefsontwikkeling tarieven 2024 en 2023 (Basis: Beleidsbegroting 2024 en Beleidsbegroting 2023)

Vergelijking tariefsontwikkeling tarieven 2023 en 2024 (Basis: Beleidsbegroting 2023 en Beleidsbegroting 2024)

WOZ-waarde		Tarieven 2024 BB 2024	Tarieven 2023 BB 2023	% stijging	€ stijging
tarieven					
ongebouwd		67,26	62,86	7,00%	4,40
gebouwd		0,01888	0,01879	0,50%	0,00
ingezetenen		53,70	50,20	7,00%	3,50
verontreinigingsheffing / zuiveringsheffing		64,68	56,28	15,00%	8,40
ongebouwd waterberging (tariefsdifferentiatie +/- 30%)					
natuur		3,74	3,43	9,00%	0,31

		Tarieven 2024 BB 2024	Tarieven 2023 BB 2023	% stijging	€ stijging
Praktijkvoorbeelden (cf voorbeelden Waterschapspeil)					
Huurwoning eenpersoonshuishouden		118,38	106,48	11,18%	11,90
Eigen huis met WOZ van € X; eenpersoonshuishouden	350.000	184,47	172,25	7,10%	12,23
Huurwoning meerpersoonshuishouden		247,74	219,04	13,10%	28,70
Eigen huis met WOZ van € x meerpersoonshuishouden	350.000	313,83	284,81	10,19%	29,03
Groothandel 10 ve's. WOZ waarde € 2.400.000		1.100,01	1.013,76	8,51%	86,25
Metaalbedrijf 3 ve, WOZ-waarde 3 ton		250,69	225,21	11,31%	25,48
Metaalbedrijf 50 ve, WOZ-waarde 1 mln		3.422,84	3.001,90	14,02%	420,94
Metaalbedrijf 450 ve, WOZ-waarde 12 mln		31.372,07	27.580,80	13,75%	3791,27
Landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 250.000 met 25 ha ongebouwde grond		1.922,75	1.787,32	7,58%	135,43
Landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 250.000 met 25 ha ongebouwde grond met woning WOZ € 350.000 en meerpersoonshuishouden		2.236,58	2.072,12	7,94%	164,46
Natuurvereniging, eigenaar van 100 ha natuur		374,00	343,00	9,18%	31,00

Vergelijking tariefsontwikkeling tarieven 2024 (Basis: Voorjaarsnota 2024 en Beleidsbegroting 2024)

Vergelijking tariefsontwikkeling tarieven 2024 (Basis: Voorjaarsnota 2024 en Beleidsbegroting 2024)

WOZ- waarde					
tarieven		Tarieven 2024 BB 2024	Tarieven 2024 VJN 2024	% stijging	€ stijging
ongebouwd		67,26	68,36	-1,75%	-1,10
gebouwd		0,01888	0,01907	-1,00%	0,00
ingezetenen		53,70	53,80	-0,25%	-0,10
verontreinigingsheffing / zuiveringsheffing		64,68	61,56	5,50%	3,12
ongebouwd waterberging (tariefsdifferentiatie +/- 30%)					
natuur		3,74	3,81	-2,00%	-0,07

		Tarieven 2024 BB 2024	Tarieven 2024 VJN 2024	% stijging	€ stijging
Praktijkvoorbeelden (cf voorbeelden Waterschapspeil)					
Huurwoning eenpersoonshuishouden		118,38	115,36	2,62%	3,02
Eigen huis met WOZ van € X: eenpersoonshuishouden	350.000	184,47	182,11	1,30%	2,36
Huurwoning meerpersoonshuishouden		247,74	238,48	3,88%	9,26
Eigen huis met WOZ van € x meerpersoonshuishouden	350.000	313,83	305,23	2,82%	8,60
Groothandel 10 ve's. WOZ waarde € 2.400.000		1.100,01	1.073,32	2,49%	26,69
Metaalbedrijf 3 ve, WOZ-waarde 3 ton		250,69	241,90	3,64%	8,80
Metaalbedrijf 50 ve, WOZ-waarde 1 mln		3.422,84	3.268,72	4,72%	154,12
Metaalbedrijf 450 ve, WOZ-waarde 12 mln		31.372,07	29.990,62	4,61%	1381,45
Landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 250.000 met 25 ha ongebouwde grond		1.922,75	1.941,36	-0,96%	-18,61
Landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 250.000 met 25 ha ongebouwde grond met woning WOZ € 350.000 en meerpersoonshuishouden		2.236,58	2.246,59	-0,45%	-10,01
Natuurvereniging, eigenaar van 100 ha natuur		374,00	381,00	-1,84%	-7,00

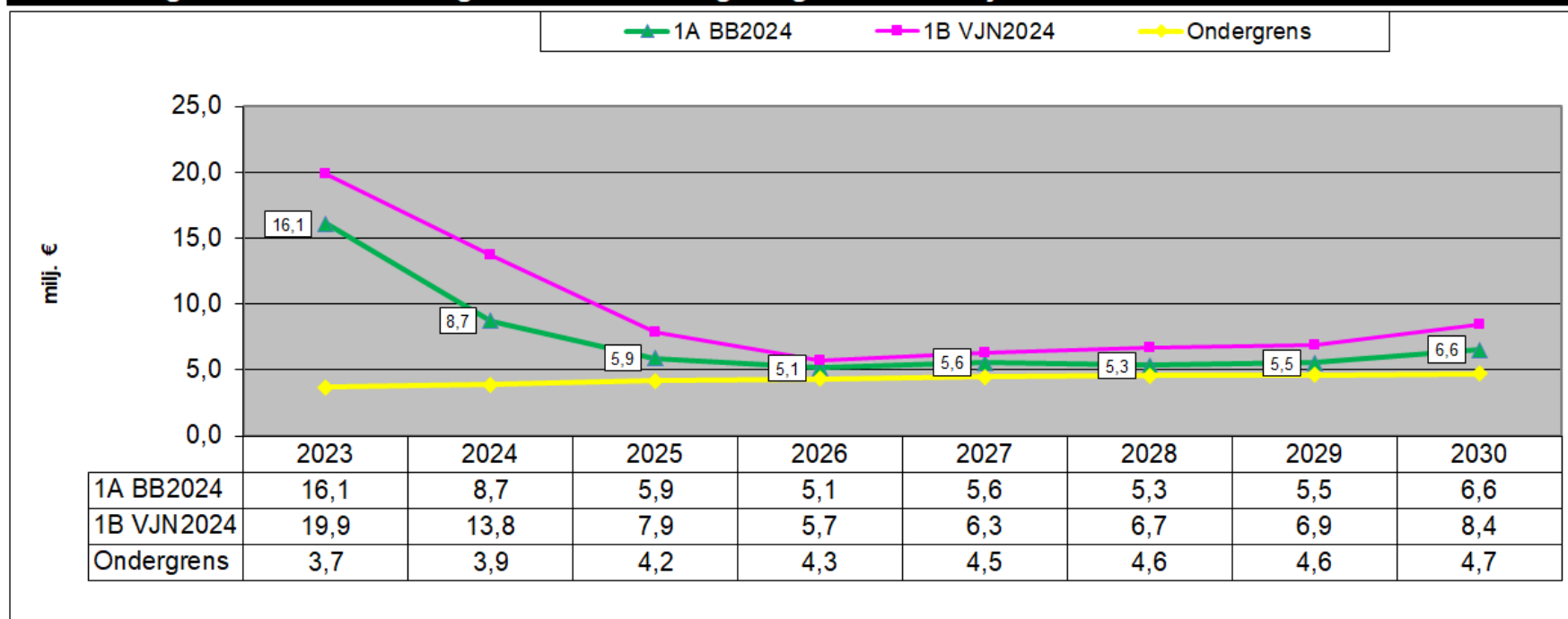
Figuur 1A: ontwikkeling tarief Zuiveringsbeheer (kwaliteit) Beleidsbegroting 2024

Beleidsbegroting 2024 (2023-2030) Zuiveringsheffing								
per ultimo:	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
tariefstijging		15,00%	15,00%	8,50%	8,50%	4,00%	4,00%	4,00%
tarief	€ 56,28	€ 64,68	€ 74,40	€ 80,64	€ 87,48	€ 91,08	€ 94,68	€ 98,52

Figuur 1B: ontwikkeling tarief Zuiveringsbeheer (kwaliteit) Voorjaarsnota 2024-2027

Voorjaarsnota 2024-2027 (2023-2030) Zuiveringsheffing								
per ultimo:	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
tariefstijging		9,50%	9,50%	9,50%	9,50%	4,50%	4,50%	4,50%
tarief	€ 56,28	€ 61,56	€ 67,44	€ 73,80	€ 80,88	€ 84,48	€ 88,32	€ 92,28

Ontwikkeling taakreserve Zuiveringsbeheer Beleidsbegroting 2024 en Voorjaarsnota 2024-2027

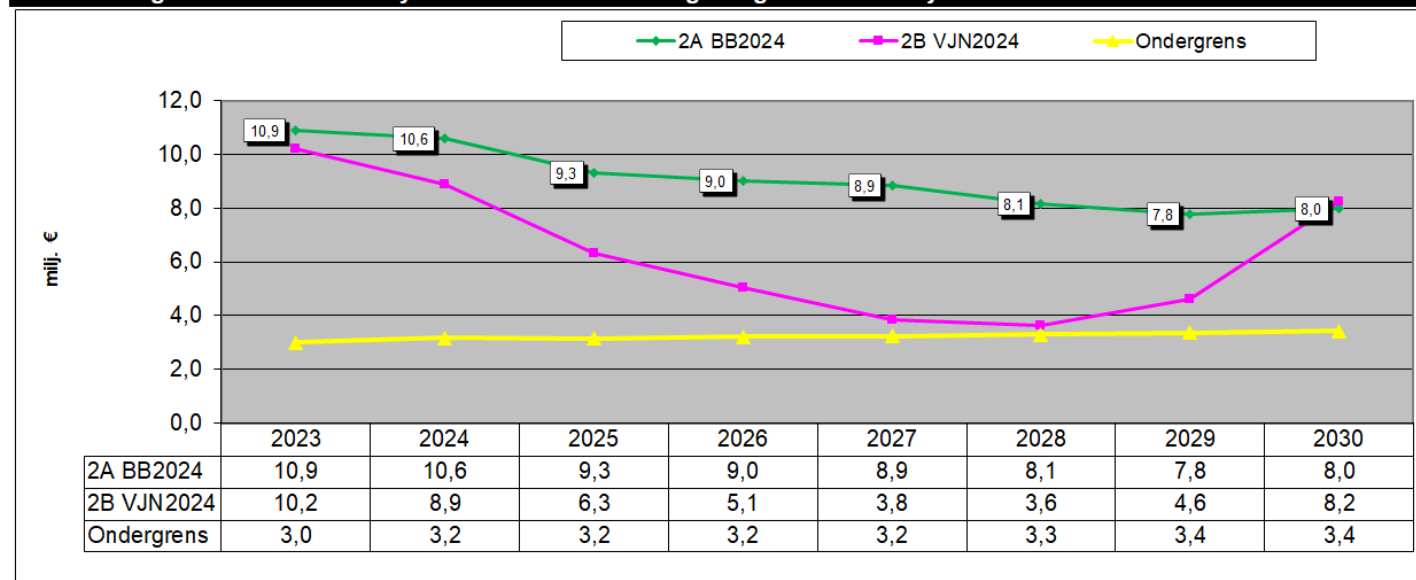
Figuur 2A : ontwikkeling tarieven Watersysteembeheer (kwantiteit) Beleidsbegroting 2024

Beleidsbegroting 2024 (2023-2030) Watersysteemheffing		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ongebouwd	tariefstijging		7,00%	7,00%	7,00%	7,00%	2,50%	2,50%	2,50%
	tarief	€ 62,86	€ 67,26	€ 71,97	€ 77,01	€ 82,40	€ 84,46	€ 86,57	€ 88,73
natuur	tariefstijging		9,00%	9,00%	9,00%	9,00%	4,50%	4,50%	4,50%
	tarief	€ 3,43	€ 3,74	€ 4,08	€ 4,45	€ 4,85	€ 5,07	€ 5,30	€ 5,54
gebouwd	tariefstijging		0,50%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
	tarief (in % van economische waarde)	0,01879%	0,01888%	0,01926%	0,01965%	0,02004%	0,02044%	0,02085%	0,02127%
ingezetenen	tariefstijging		7,00%	7,00%	7,00%	7,00%	4,50%	4,50%	4,50%
	tarief (na afronding)	€ 50,20	€ 53,70	€ 57,50	€ 61,50	€ 65,80	€ 68,70	€ 71,80	€ 75,10

Figuur 2B : ontwikkeling tarieven Watersysteembeheer (kwantiteit) Voorjaarsnota 2024-2027

Voorjaarsnota 2024-2027 (2023-2030) Watersysteemheffing		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ongebouwd	tariefstijging		8,75%	8,75%	8,75%	8,75%	2,50%	2,50%	2,50%
	tarief	€ 62,86	€ 68,36	€ 74,34	€ 80,84	€ 87,91	€ 90,11	€ 92,36	€ 94,67
natuur	tariefstijging		11,00%	11,00%	11,00%	11,00%	6,00%	6,00%	6,00%
	tarief	€ 3,43	€ 3,81	€ 4,23	€ 4,70	€ 5,22	€ 5,53	€ 5,86	€ 6,21
gebouwd	tariefstijging		1,50%	4,00%	4,00%	4,00%	4,50%	4,50%	4,50%
	tarief (in % van economische waarde)	0,01879%	0,01907%	0,01983%	0,02063%	0,02145%	0,02242%	0,02343%	0,02448%
ingezetenen	tariefstijging		7,25%	7,25%	7,25%	7,25%	5,75%	5,75%	5,75%
	tarief (na afronding)	€ 50,20	€ 53,80	€ 57,70	€ 61,90	€ 66,40	€ 70,20	€ 74,30	€ 78,50

Ontwikkeling taakreserve Watersysteembeheer Beleidsbegroting 2024 en Voorjaarsnota 2024-2027

DEEL 2

FINANCIËLE BEGROTING EN ACHTERGRONDEN

1. Uitgangspunten en hoofdlijnen

1.1 Ontwikkelingen sinds vorig jaar

Het jaar 2023 is een verkiezingsjaar met een wisseling in het algemeen bestuur. Dit betekent geenszins dat de voortgang is stil komen te liggen of in de vertraging is gegaan. De ambities van het WBP5 zijn de basis geweest voor het bestuursprogramma “Water voor nu en later”. Het bestuursprogramma is vertaald naar een addendum wat met de Voorjaarsnota 2024-2027 de basis vormt voor de Beleidsbegroting 2024. Het bestuursprogramma en het geven van invulling aan de subtitel van het bestuursprogramma “voortvarend aan de slag met de watertransitie” gaat gepaard met risico’s en onzekerheden. Op weg naar 2027 gaan zich kansen, knelpunten, in- en externe invloeden voordoen. Wendbaarheid en flexibiliteit blijven belangrijk in het zoeken van manieren om de ambities te kunnen (en gaan) realiseren.

Deze wendbaarheid en flexibiliteit in zowel de organisatie als de planning van de doelrealisatie over de verschillende jaren zijn ook van belang om in te kunnen spelen op de onzekere effecten als gevolg van de externe omstandigheden. Hierbij valt te denken aan de beschikbaarheid van materialen, de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de daarmee samenhangende prijsontwikkelingen (inflatie).

1.2 Uitgangspunten en normen

Investeringen

De investeringen zijn voor de Beleidsbegroting geactualiseerd en nieuwe investeringen zijn toegevoegd. Het totaalbeeld van de investeringen voor de komende jaren is opgenomen in de paragraaf “investerings” (deel 1 hoofdstuk 5). De financieringsparagraaf (paragraaf 1.8) gaat in op de consequenties voor het aantrekken van middelen ter financiering van deze investeringen.

Omslagrente

In de Voorjaarsnota en de Beleidsbegroting 2024 is een omslagrente gehanteerd van 2,75%.

Inflatiepercentage

Het Centraal Plan Bureau berekent periodiek het inflatiepercentage. De inflatie is in 2023 sterk gestegen en we passen de Beleidsbegroting 2023 daarop niet tussentijds aan. Daarom wordt in de Beleidsbegroting 2024 gerekend met een inflatiepercentage van gemiddeld 4%. We begroten echter zoveel mogelijk “zero based”, zodat het inflatiepercentage niet automatisch voor alle exploitatiekosten en investeringsuitgaven wordt doorgevoerd.

Salariskosten

In de Beleidsbegroting is er rekening mee gehouden dat de salarissen per 1 januari 2024 met 4,25% worden verhoogd naast de reguliere periodieken met 1%.

Activering uren

Eigen directe uren die besteed worden aan investeringsprojecten worden geactiveerd op die projecten. De daadwerkelijk bestede uren worden toegerekend aan projecten tegen een uurtarief van € 82. Dit tarief is gebaseerd op de “handleiding overheidsstarieven” die jaarlijks door het Ministerie van Financiën wordt uitgebracht.

1.3 Incidentele lasten en baten

In de begroting 2024 zijn de incidentele lasten en baten opgenomen en indien van toepassing toegelicht per beleidsveld.

1.4 Kostentoerekening

Al onze kosten en opbrengsten worden toegerekend naar de kostendragers Watersysteem- en Zuiveringsbeheer. Basis voor de toerekening van de directe kosten is de eerder in samenwerking met de accountant vastgelegde, procentuele toerekening van producten naar de kostendragers. Hierbij is “nut/bijdrage” van een product aan een kostendrager het uitgangspunt.

De indirecte kosten en opbrengsten worden over de kostendragers verdeeld op basis van de normen per organisatieonderdeel.

Salariskosten

De salariskosten worden verantwoord op diverse salaris gerelateerde kostensoorten, het organisatieonderdeel waar betreffende medewerkers werkzaam zijn en op werkplanproduct “indirect”. Onze medewerkers verantwoorden hun bestede uren in het tijdregistratiesysteem.

Rente en dividend

Rente- en dividendopbrengsten worden over de kostendragers verdeeld op basis van de normen per organisatieonderdeel.

1.5 Bestemmingsreserves en voorzieningen

1.5.1 Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde delen van het eigen vermogen met een vooraf bepaalde bestemming. We kennen de volgende bestemmingsreserves en voorzieningen:

Bestemmingsreserve Gemeenschappelijke Technologische Dienst (hierna “GTD”)

Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de financiële verrekening van de desintegratiekostenvergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 voor een totaalbedrag van € 1.335.000. Deze afkoopsom, ontvangen van de diverse waterschappen, is vastgesteld na extern onderzoek. Tot en met het jaar 2033 wordt rente bijgeschreven. Jaarlijks valt een deel van de afkoopsom vrij ten gunste van de exploitatie. Per 31-12-2022 bedroeg deze reserve € 199.000.

1.5.2 Voorzieningen

Voorzieningen zijn voornamelijk verplichtingen en risico's waarvan de omvang en/of tijdstip van nakoming niet exact te bepalen zijn, maar die wel redelijkerwijs zijn in te schatten. We kennen de volgende voorzieningen.

Pensioenen

Voor vijftientig gepensioneerde voormalig DB-leden bestaan al langer pensioenverplichtingen. In 2023 is er een nieuw DB gevormd. Dit zorgt ervoor dat er nu zeven niet-gepensioneerde (voormalig) DB-leden zijn. Vier van de vijf DB-leden hadden al zitting in het DB.

Wachtgeld

Voor één voormalig DB-lid is een wachtgeldverplichting aanwezig. In 2023 zijn er (nog) geen nieuwe wachtgeldverplichtingen ontstaan. Alle DB-leden die aan het einde van de bestuursperiode in 2023 zitting hadden in het DB, hebben ook zitting gekregen in het nieuwe DB.

1.6 Waterschapsbelastingen

Watersysteemheffing:

Belasting voor het bestrijden van kosten verbonden aan de zorg voor het watersysteem. Binnen de watersysteemheffing wordt een onderscheid gemaakt in een viertal belastingcategorieën met elk een eigen aandeel in de op te brengen watersysteemheffing.

Deze vier belastingcategorieën zijn:

- Ingezetenen
- Ongebouwd (niet zijnde natuur)
- Natuur
- Gebouwd

De kostentoedelingspercentages voor deze vier belastingcategorieën zijn in 2021 voor de jaren 2022 en verder opnieuw vastgesteld door het algemeen bestuur. Zie hiervoor deel 1 paragraaf 6.4.

Zuiveringsheffing:

Belasting voor het bestrijden van kosten voor het zuiveren van afvalwater dat direct of indirect afgevoerd wordt op een zuiveringstechnisch werk dat in ons beheer is.

Verontreinigingsheffing:

Belasting voor het bestrijden van kosten voor maatregelen tot het tegengaan en voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater als gevolg van het direct lozen vanuit een woon/bedrijfsruimte op het oppervlaktewater.

1.6.1 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de verschillende belastingen geldt voor een aantal belastingsoorten (zuiveringsheffing en watersysteemheffing ingezetenen) een kwijtscheldingsbeleid. Per 1 januari 2024 geldt een kwijtscheldingsbeleid van 100% van de bijstandsnorm.

1.6.2 Kostendekkendheid van de verschillende belastingen

Voor de verschillende belastingen geldt dat gestreefd wordt naar een gelijkmatige tariefontwikkeling over de jaren (de programmaperiode met een doorkijk naar de ontwikkeling tot en met het jaar 2030). Hierbij wordt nadrukkelijk een relatie gelegd met de ontwikkeling van de tariefegalisatiereserve en het weerstandsvermogen. Er wordt niet standaard gebruikgemaakt van reserves per categorie (categoriereserves).

Periodiek wordt een berekening opgesteld met een vergelijking van de begrote en gerealiseerde belastingopbrengsten per categorie. Op basis van deze vergelijking wordt bezien in hoeverre er een bestemmingsreserve per categorie noodzakelijk zou zijn geweest.

De taakreserves Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer worden, voor het deel boven de bestuurlijk bepaalde ondergrens, ingezet als een tariefegalisatiereserve voor de watersysteem- en de zuiveringsheffing. De ontwikkeling van deze (taak)reserves wordt aan ons algemeen bestuur gepresenteerd met de presentatie van de tariefontwikkeling.

1.6.3 Tarieven

Bij de Voorjaarsnota is een indicatie afgegeven van de ontwikkeling van de tarieven voor de komende jaren. Bij de Beleidsbegroting 2024 wordt het tarief voor 2024 vastgesteld op basis van de inschatting van de kosten en de verwachte ontwikkeling in de belastingeenheden. De tarieven voor de jaren na 2024 zijn slechts indicatief.

1.6.4 Ontwikkeling lasten en lastendruk

Om inzicht te krijgen wat de consequenties zijn van de tarieven, worden ook de kosten voor de verschillende groepen van belastingbetalers gepresenteerd. Hierbij wordt naast de huishoudens

(een- of meerpersoonshuishouden, eigen huis of huurhuis) ook aandacht geschonken aan de effecten voor natuur, bedrijven (verschillende grootte van bedrijven) en landbouwbedrijven (verschillend in omvang en ligging).

1.7 Weerstandsvermogen

Deze paragraaf bevat:

- a) Het beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's.
- b) Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de eindstand van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen.
- c) Een inventarisatie van de risico's.

Beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's:

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover we beschikken of kunnen beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Een te laag weerstandsvermogen betekent dat bij elke financiële tegenvaller een (begrotings-) wijziging volgt in de vorm van tariefsverhoging of bezuinigingsmaatregel, waardoor doelstellingen onder druk kunnen komen te staan.

De basis voor de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit is een actueel risicoprofiel van Waterschap De Dommel. Per risico zijn de financieringsvormen bepaald en zijn de schadescenario's vastgesteld. In het najaar van 2023 is het risicoprofiel geactualiseerd, waarna de invloed op het weerstandsvermogen opnieuw bekeken is. Het financieel beleid zal daarop worden aangepast. Het algemeen bestuur zal het weerstandsvermogen daarop vaststellen.

Met behulp van een op maat gemaakt statistisch model (Monte Carlo simulaties) zijn de risicoscenario's gemodelleerd, waarmee een uitspraak gedaan kan worden over de financiële gevolgen van de gedefinieerde risico's voor Waterschap De Dommel. De impact van alle individuele risico's is bepaald, maar ook van alle risicoscenario's gezamenlijk. Met behulp van het model kan een uitspraak worden gedaan over de gemiddelde verwachte schade en ook van de verwachte schadelast in een extreem slecht schadejaar (bijvoorbeeld eens in de 25 of 100 jaar). Binnen het waterschap wordt een werkwijze bepaald om jaarlijks in plaats van 4-jaarlijks naar een actualisatie van het weerstandsvermogen te komen.

Het weerstandsvermogen vormt een onderdeel van de taakreserves dat specifiek gereserveerd wordt voor dit doel. Het verhoudingsgetal voor verdeling over de taakreserves Zuiveringsbeheer en Watersysteembeheer wordt bepaald door de verhouding van exploitatielasten van enig begrotingsjaar van die taken.

Weerstandscapaciteit

Conform het hiervoor omschreven beleid en rekenmethode, is de benodigde weerstandscapaciteit voor 2024 becijferd op € 6,7 mln. De taakreserves Zuiveringsbeheer en Watersysteembeheer, alsmede de in de begroting opgenomen post voor onvoorzien, is aanmerkelijk hoger dan het berekende (minimum) bedrag en bedraagt bij aanvang van 2023 ongeveer € 35 mln. Het beleid is erop gericht om deze geleidelijk af te bouwen en in te zetten voor gelijkmatige tariefontwikkeling en niet meer belasting heffen dan nodig is om doelen nu en in de toekomst te realiseren.

Hierna wordt ingegaan op risico's waar geen specifieke voorziening voor is getroffen. Indien nodig zullen deze uit de weerstandscapaciteit moeten worden gedekt.

Risico's en risicoparagraaf

Algemeen

Risico is gedefinieerd als het effect van onzekerheid op (het behalen van) doelstellingen. Bewustwording van risico's en risicomanagement krijgt steeds meer vorm binnen het waterschap. Risicomanagement omvat de gecoördineerde activiteiten om een organisatie te sturen en te beheersen met betrekking tot risico's. Doelstelling is om een meer pro-actieve houding te kunnen aannemen in het beheersen van risico's en het benutten van kansen.

Voor cybersecurity worden binnen Waterschap De Dommel, op het overkoepelende niveau van de Unie van waterschappen en het Waterschapshuis, diverse initiatieven ontplooid om de cyberrisico's in beeld te brengen en maatregelen te ontwikkelen en te treffen om de risico's te beperken. Medewerkers volgen een e-learning voor bewustwording op cyberrisico's. Ook worden continuïteitsplannen opgesteld voor onze kritische processen waaronder uitval van energie. Digitale transformatie maakt ook de afhankelijkheid van informatiesystemen groter. Met de omgevingswet komen ook nieuwe risico's in beeld zoals de kwaliteit van data en adviezen aan de hand van deze data, nu we meer en meer gaan samenwerken en informatie aanleveren aan partners.

Bijzonder aandachtspunt in het traject rondom risicomanagement zijn de verbonden partijen in het behalen van de waterschapsdoelen. Daarnaast zijn externe ontwikkelingen van belang voor de risico's zoals de gespannen arbeidsmarkt, de ontwikkeling van de prijzen en beschikbaarheid van grond- en hulpstoffen en de algemene ontwikkeling van het prijspeil (inflatie).

Ondergrondse Infrastructuur

Het ondergrondse transportstelsel om rioolwater vanuit het gemeentelijk riool naar de RWZI's te transporteren is veelal op leeftijd en de omgeving waarin deze zich bevinden is intussen sterk gewijzigd. Dit brengt risico's met zich mee op breuk, lekkage en daarmee op de omgeving. Met inspecties, prioritering in maatregelen en vervanging en beschikbaar stellen van financiële middelen, wordt de beheersing van deze risico's aangepakt.

Gronden

Voor de realisatie van verschillende waterschapsdoelen (watertransitie; EVZ's, waterberging, grondwaterproblematiek, etc.) is grond nodig. De beschikbaarheid van grond staat echter al jaren onder druk.

Middels samenwerking met verschillende partners en partijen wordt getracht te kunnen beschikken over middelen om gronden voor de doelrealisatie te bewerkstelligen. Door het samenwerken met het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) kan de waardedaling van in te richten gronden binnen de EHS vergoed worden. In geval we de gronden na afronding van een project niet door kunnen leveren is de restwaarde van de gronden 15% van de oorspronkelijke landbouwkundige waarde.

Aanbesteding

In het inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt kennis gebundeld door samenwerking van de vertegenwoordigers van inkoop, juridische zaken en de budgethouders/projectleiders. Deze kennisbundeling, verhoging van de bewustwording van de problematiek met betrekking tot het aanbestedingsproces en de meer gestructureerde inzet van deze kennis, leidt tot een vermindering van de risico's met betrekking tot aanbestedingen.

Afhaken en Omzetbelasting anti-afhaakovereenkomsten

Nieuwe technologische ontwikkelingen kunnen het op termijn eerder financieel mogelijk maken voor grote lozers om te kiezen om het afvalwater zelf voor te zuiveren of om zelfs af te haken. Dit kan op termijn betekenen dat we te maken krijgen met minder aanvoer van afvalwater op de zuiveringen (minder vervuilingseenheden = minder belastingopbrengsten). Dit kan echter ook betekenen dat er ruimte ontstaat op de zuiveringen om de uitbreidingen van de woningbouw

binnen de bestaande capaciteit op te vangen of om uitbreidingen van capaciteit te beperken. Deze ontwikkelingen zijn van belang om mee te nemen in de toekomstige ontwikkelingen van de waterketen binnen het waterschap.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (hierna "SNB")

Waterschap De Dommel is aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiveringsslib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.

SNB is door haar maatschappelijke functie en met haar ondernemende bedrijfsvoering blootgesteld aan strategische, operationele, financiële en compliance risico's. Risicomanagement is daarom een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Het nemen van risico's is inherent aan ondernemen. Door een bewuste afweging te maken tussen doelstellingen en de risico's die SNB bereid is te nemen, streeft SNB naar een bestendige en maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering. SNB heeft dit verwoord in het opgestelde bedrijfsplan.

Financiële en fiscale risico's

In 2021 is het frauderisicobeleid opgesteld. Hierin zijn de beheersmaatregelen vastgelegd waarmee het risico op fraude wordt beperkt. De uitvoering van dit beleid wordt getoetst met de interne controles en deze worden weer beoordeeld door de accountant.

Door toenemende samenwerking en uitwisseling van personeel enerzijds en levering van energie, gas, reststromen anderzijds begeeft het waterschap zich steeds meer op het grensvlak van overheidstaken en economische activiteiten. En daarmee op de fiscale regelgeving van BTW en Vennootschapsbelasting (VpB). Dit is complex en de administratieve impact is groot.

Het voorbereiden van de aangifte doen we in overleg met de andere Brabantse waterschappen waarbij we ons laten ondersteunen door een belastingadviseur. We zijn in overleg met de fiscus in het kader van ons nieuwe "convenant horizontaal toezicht". Zo beheersen we de fiscale risico's en financiële consequenties.

1.8 Financiering

1.8.1 Algemeen

In de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO), de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO), Besluit lening voorwaarden decentrale overheden en Regeling schatkistbankieren decentrale overheden zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde professionele inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie van de decentrale overheden. Deze wetgeving en de daarin opgenomen bepalingen over kasgeldlimiet en renterisiconorm zijn het uitgangspunt in het treasurybeleid van Waterschap De Dommel.

1.8.2. Invloed van de economische ontwikkelingen

De Economische groei in Europa stagneert, terwijl de inflatie hoog blijft.

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de beleidsrente in juli 2022 verhoogd van -0.5% naar 0% en vanaf september 2022 tot in september 2023 van 0% naar 4,00%.

De ECB geeft aan: de beleidsrente moet nu hoog genoeg zijn opgetrokken om de inflatie in de eurozone te kunnen beteugelen. Op basis van haar huidige beoordeling meent de ECB dat de basisrentetarieven een niveau bereikt hebben dat ze, indien voor een voldoende lange periode aangehouden, een substantiële bijdrage gaan leveren aan de tijdige terugkeer van de inflatie naar de doelstelling.

De verwachting is dat de rente langere tijd op een hoger niveau blijft.

Sinds een jaar geleden is de rente nog verder gestegen. Voor veel looptijden is de rente begin oktober 3,5% tot 3,8%. Dit heeft invloed op de rente die betaald gaat worden op nieuw af te sluiten leningen. Omdat er de komende jaren veel investeringen verwacht worden, zal dat invloed hebben op de gemiddelde rente die betaald wordt over alle leningen. Deze zal stijgen bij een stijgende, gelijkblijvende of kleine daling van de huidige rente.

1.8.3. Financieringsstructuur

Binnen het waterschap is de financieringsstructuur van de kapitaalbehoefte om schommelingen op te vangen met kort geld (rekening-courant krediet en kasgeldleningen). Normaal gesproken is geld voor een korte termijn lenen goedkoper dan voor een langere termijn. Momenteel is de situatie anders. Geld voor een korte(re) termijn lenen is duurder dan lang(er) geld lenen. Dit heeft te maken met de het feit dat de ECB in korte tijd enorm veel renteverhogingen heeft doorgevoerd voor de ECB-beleidsrente. De reden van deze renteverhogingen was de hoge inflatie; hoger dan ongeveer 2% inflatie. De verwachting is dat de inflatie op termijn weer gaat zakken tot ongeveer 2%, waardoor de korte en lange rente weer (iets) kan gaan dalen.

De verwachte renteontwikkeling van zowel de lange als korte termijn rente is van invloed op de keuze om meer of minder kort te financieren. Hierbij speelt de liquiditeitsplanning een belangrijke rol. Op basis van deze verwachtingen wordt besloten om kortlopend en/of langlopend te financieren. De kortlopende financiering wordt gemaximaliseerd door wetgeving (kasgeldlimiet, zie paragraaf 1.8.5.).

1.8.4. Schatkistbankieren en Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën

De wet Schatkistbankieren is geïntegreerd in de werkwijze van Waterschap De Dommel. Schatkistbankieren houdt in dat alle gemeenten, provincies en waterschappen hun vermogens bij het Ministerie van Financiën onderbrengen, waarvoor ze een rentevergoeding ontvangen. Per 1 juli 2021 is de drempel voor deze vermogens 2,0% van het begrotingstotaal.

Ook over de Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet Hof) zijn afspraken gemaakt tussen de Rijksoverheid en lagere overheden. De Wet Hof houdt in dat gemeenten, provincies en waterschappen in een jaar niet meer mogen uitgeven dan ze binnen krijgen met inachtneming van bepaalde grenzen en een afbouw van het bestaande tekort. Voor 2024 verwacht Waterschap De Dommel een tekort. Voor een nadere toelichting zie paragraaf 1.11.

De ontwikkelingen worden nauwgezet gevolgd en tijdig teruggekoppeld aan het algemeen bestuur. Dit kan middels de reguliere P&C producten zoals de planningsinstrumenten (Omgevingsscan, Voorjaarsnota en Beleidsbegroting) of de verantwoordingsinstrumenten (Bestuursrapportages en Jaarrekening).

1.8.5. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet (= het saldo van vlottende middelen en de vlottende schuld) is een percentage (ministeriële norm 23%) van het totaal van de jaarbegroting bij aanvang van het jaar. Dit betekent voor Waterschap De Dommel dat de kortgeld-schuld voor 2024 € 39,4 mln. mag bedragen. Deze limiet is gericht op het beperken van het renterisico op de kortlopende financiering.

De regelgeving bepaalt dat de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet niet mag overschrijden. De ruimte die de kasgeldlimiet biedt, benut het waterschap, steeds in overleg met de Treasurycommissie. Dit houdt in dat de kredietfaciliteit bij de Nederlandse Waterschapsbank (rood staan) als financieringsmiddel ingezet wordt om fluctuaties in de maand op te vangen en om op een geschikt verwacht moment een langlopende lening aan te trekken.

1.8.6. Renterisiconorm

De renterisiconorm (= het risico dat voort kan vloeien uit renteherziening en/of herfinanciering van lopende leningen), mag niet hoger zijn dan 30% van het begrotingstotaal (één momentopname per begrotingsjaar). Voor Waterschap De Dommel betekent dit dat de maximale herfinancieringsruimte voor 2024 € 51,4 mln. bedraagt en vanwege de toenemende omvang van het begrotingstotaal in latere jaren stijgt. De achterliggende gedachte is dat door een spreiding in de rente typische looptijden van de leningen, veranderingen in de rente vertraagd doorwerken in de rentelasten, en dus in het totaal van de exploitatielasten. Omdat er in 2024 en de komende jaren veel investeringen gepland staan en omdat hierdoor de leningenportefeuille flink gaat stijgen, is Waterschap de Dommel gevoeliger voor rentewijzigingen.

Hierna is de renterisiconorm voor 2024 weergegeven.

Renterisiconorm	Bedrag
Norm	51,4 mln.
Realisatie (verwacht)	24,8 mln.

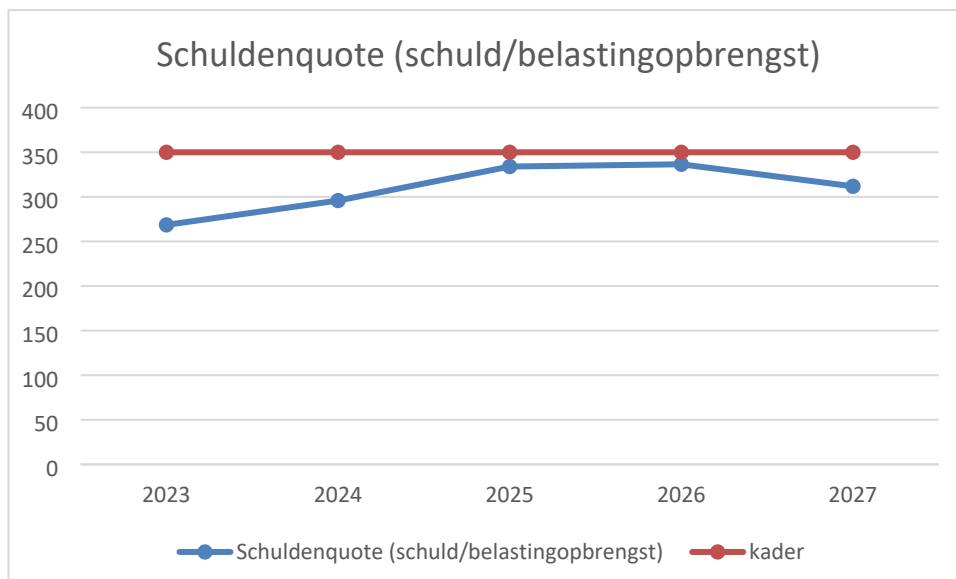
De realisatie betreft de opnieuw te financieren aflossingen.

1.8.7. Rekening-courant

Sinds half september 2022 behoort weer rente betaald te worden over het rekening-courant krediet. Daarna is de rente verder gestegen. Dit in lijn met de stijgingen van de rente door de ECB. De rente die Waterschap de Dommel betaald is gebaseerd op de ECB Deposit Facility Rate en wordt verhoogd met een opslag. In september 2023 is de rente die betaald wordt ruimt 4%. De verwachting is dat de rente langere tijd op een hoger niveau blijft. De kredietfaciliteit bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) is per 1-1-2023 € 50 mln. Dit om beter gebruik te kunnen maken van marktomstandigheden en om pieken op te vangen.

1.8.8. Leningen

Waterschap De Dommel verwacht bij aanvang van het begrotingsjaar 2024 € 347 mln. en aan het einde van het jaar € 441 mln. aan langlopende schulden uit te hebben staan. Om meer sturing te geven aan de schuldenpositie is er een kader van 350% voor de schuldenquote (schuld/belastingopbrengst) opgenomen in het bestuursprogramma.

1.8.9. Renteresultaat

Het renteresultaat is het saldo tussen de aan externe partijen (bank) betaalde rente en de intern aan producten/projecten toegerekende rente en zou in de ideale situatie op "0" moeten uitkomen. Dit ideaal wordt in de praktijk echter niet bereikt vanwege:

- verschillen tussen externe rente en (interne) rekenrente;
- financiering met eigen vermogen (reserves);
- tijdsverschillen in geplande en gerealiseerde investeringsuitgaven;
- verschillen in begrote en gerealiseerde exploitatie- en investeringsuitgaven.

De omslagrente stijgt van 2,50% in 2023 naar 2,75% in 2024 conform het genoemde in de voorjaarsnota. Gezien de renteontwikkeling en het hoge te lenen bedrag, is de verwachting dat de rekenrente in 2025 opnieuw zal stijgen. Bij de Burap 2024-1 en Voorjaarsnota 2025-2028 wordt deze opnieuw berekend en zo nodig aangepast.

1.8.10. Liquiditeitsbegroting

In onderstaande tabel is de liquiditeitsbegroting voor 2024 te vinden.

Bedragen * € 1.000		2024
Waterschapsbelasting		144.208
Via ander waterschap		4.220
Doorbelaast derden		14.473
Dividend		680
Beleggingen		143
Totaal ontvangsten		163.724
Personeel		58.286
Goederen en diensten		78.847
Overig (onvoorzien + voorziening)		932
Investerings en subsidies		112.187
Financieringen (rente en aflossing)		25.471
Totaal uitgaven		275.722
Ontvangst - uitgaven		-111.998
Waarvan herfinanciering bestaande leningen		15.806

Plannen inzake het risicobeheer

Het risicoprofiel van Waterschap De Dommel kan als laag worden geschetst. Krediet-, koers- en valutarisico's worden nauwelijks gelopen. Slechts forse mutaties in de renteniveaus voor lang geld zouden de meerjarenraming in negatieve of positieve zin kunnen beïnvloeden. Wanneer de rente nog verder stijgt of voor jaren op het huidige niveau blijft, heeft dat een negatief effect op de meerjarenraming. Er is nu nog geen rekening gehouden met het huidige renteniveau voor langere tijd.

Plannen inzake de waterschapsfinanciering

Uit de liquiditeitsbegroting blijkt dat de financieringsbehoefte aanwezig zal blijven. Om adequaat in te kunnen spelen op de ontwikkeling op de kapitaalmarkt en de financieringsbehoefte van het waterschap, is een Treasurycommissie actief die de markt nauwgezet volgt en voorstellen in dit verband formuleert.

Plannen inzake het kasbeheer

Het eventueel aantrekken of het uitzetten van kort geld geschiedt conform de voorschriften zoals zijn vastgelegd in het Treasurystatuut.

1.9 Verbonden partijen

Het algemeen bestuur wordt met een jaarlijkse rapportage verbonden partijen (najaar) en via het agendapunt “Verbonden partijen” in de verschillende commissies geïnformeerd over de ontwikkelingen rondom de verbonden partijen en de overige vormen van samenwerking die een bijdrage leveren aan het behalen van de waterschapsdoelen. Deze paragraaf beperkt zich tot de verbonden partijen die een belangrijke (financiële) relatie hebben met onze bedrijfsvoering.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (hierna “SNB”)

De deelname van Waterschap De Dommel bij de oprichting van de SNB was gericht op het realiseren van het op duurzame wijze verwerken van slib waarbij de visie op de toekomst van slibverwerking en de positie van SNB centraal staan.

SNB besteedt veel aandacht aan het, in nauwe samenwerking met de aandeelhoudende waterschappen, verduurzamen van de slibverwerking en het sluiten van de slibketen. SNB tracht, naast de borging van de continuïteit van de slibverwerking, een koppeling te maken tussen duurzaamheid en verdere kostenbesparing door te bezien of de restproducten van de slibverwerking niet kunnen worden hergebruikt c.q. kunnen functioneren als grond- of hulpstof voor andere processen in plaats van als afvalproduct te worden aangemerkt. Binnen de wet- en regelgeving is er politiek (landelijk en Europees) aandacht voor het opheffen van het predicaat “afvalstoffen” op de teruggewonnen grond- en hulpstoffen uit het zuiveringsslib.

Nederlandse Waterschapsbank (hierna “NWB”)

Waterschap De Dommel is één van de waterschappen die aandelen heeft in de NWB. Deze aandelen zijn en blijven vooralsnog in eigen handen. Ten aanzien van het bezit van deze aandelen zijn geen wijzigingen in de visie te verwachten en er zijn ook geen beleidsvoornemens om de verhouding te wijzigingen.

De Nederlandse Waterschapsbank heeft na de corona-periode weer dividend uitgekeerd, rekening houdend met de mogelijkheden binnen het eigen financieel beleid en de kaders vanuit de Europese Centrale Bank (toezichthouder).

Waterschapshuis

Het Waterschapshuis heeft als doel om door en voor de verschillende waterschappen, door vergaande samenwerkingsovereenkomsten, te komen tot de ontwikkeling van ICT-toepassingen (implementatie Digitale Stelsel Omgevingswet) en Cybersecurity & privacy. Deze samenwerking is gericht op het realiseren van kwalitatieve en kwantitatieve impulsen (in de vorm van efficiencyvoordelen). Het Waterschapshuis 2.0, de positie en rol van het Waterschapshuis, de dienstverlening aan en de verbinding met de waterschappen heeft een positieve ontwikkeling doorgemaakt in de afgelopen jaren. Deze lijn zal in de komende jaren worden doorgetrokken.

Aquon

Voor het uitvoeren van de laboratoriumwerkzaamheden is het samenwerkingsverband in de vorm van een gemeenschappelijke regeling (Aquon) met 8 andere waterschappen opgericht. Het doel van dit samenwerkingsverband is het borgen van de kwaliteit en continuïteit van de laboratoriumwerkzaamheden tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. In de afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet om Aquon meer op de kaart te kunnen zetten (Aquon 3.0) Deze (door)ontwikkeling van Aquon naar een toekomstbestendig waterschapslaboratorium met aandacht voor innovaties heeft geresulteerd in de nieuwbouw waarbij centralisatie van activiteiten

(efficiencyvoordelen) mogelijk is. Het proces van centralisatie van de huisvesting zal naar verwachting ultimo 2024 worden afgerond.

1.10 Bedrijfsvoering

Waterschap De Dommel blijft, samen met andere organisaties en partners (bijvoorbeeld: waterschappen, provincies en gemeenten maar ook private organisaties, belangenvertegenwoordigers, etc.) continu werken aan een resultaat- en doelgerichte organisatie tegen zo laag mogelijk maatschappelijke kosten.

Onder invloed van de economische en organisatorische ontwikkelingen krijgen sturen en afleggen van verantwoording een meer prominente plaats. Bij het afleggen van verantwoording is het belangrijk om onderscheid te maken tussen doelen en prestaties waarvoor waterschap De Dommel wel of geen trekker is.

Het laten landen van het sturen en afleggen van verantwoording in de bestuurlijke en ambtelijke organisatie start met het open en transparant met elkaar in gesprek te gaan en het voeren van het goede gesprek. Kernbegrippen voor het voeren van het goede gesprek zijn: vertrouwen, openheid en eerlijkheid, doelen en prestaties, betrouwbaarheid van de informatievoorziening en de jaareindeverwachtingen, doelmatigheid en kostenbewust zijn.

Randvoorwaarde is dat het sturen en verantwoorden plaatsvindt met behoud van de ruimte om pro-actief in te spelen op kansen in de omgeving en om samen met externe partners de doelrealisatie verder te kunnen verbeteren. Hierbij wordt in samenwerking met het algemeen bestuur nadrukkelijk gekeken naar de positie, rollen en taken van het waterschap.

Om de betrouwbaarheid van de informatievoorziening en de jaareindeverwachtingen te borgen worden naast de voortgangs- en marapgesprekken ook verbijzonderde interne controle activiteiten uitgevoerd ter toetsing van de processen en de uitgevoerde werkzaamheden in de processen. Bij het uitvoeren van de interne controles vindt nadrukkelijk afstemming plaats met de accountant om ook hier te komen tot, naast een oordeel over de rechtmatigheid van het handelen, adviezen om de doelmatigheid te bevorderen. De uitvoering van de verbijzonderde interne controle en de verdere ontwikkeling van de interne controle is nodig om op relatief korte termijn (ingangstermijn: jaarrekening 2025) het dagelijks bestuur in staat te stellen om te komen tot het afgeven van de rechtmatigheidsverklaring als onderdeel van de jaarrekening.

In het kader van doelmatig- en doeltreffendheid worden, op initiatief van het dagelijks bestuur, directie en management, op diverse fronten zelfstandig maar vooral ook steeds meer in samenwerking met de omgeving (passend in de focus van het Bestuursprogramma om alles met en voor het gebied op te pakken) activiteiten ontplooid om de doelen en resultaten tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten te (kunnen) realiseren.

Onder verantwoordelijkheid van het algemeen bestuur worden op het gebied van doelmatig- en doeltreffendheid ook activiteiten uitgevoerd. Deze activiteiten worden gedaan door de (onafhankelijke) eigen Rekenkamercommissie. Deze Rekenkamercommissie rapporteert over de onderzoeksresultaten aan het algemeen bestuur.

De Rekenkamer zal met ingang van boekjaar 2024 qua samenstelling veranderen. Als gevolg van wettelijke voorschriften zijn dan nog enkel externe leden toegestaan.

In het kader van het leren en verbeteren wordt deelgenomen aan diverse benchmarks. Daarnaast wordt vanuit de interne oriëntatie continu gekeken naar de verbetermogelijkheden binnen en tussen de processen. Hierbij kan gedacht worden aan het versterken van de aandacht voor de bestuursrapportages (inclusief jaareindeverwachtingen), het uitvoeren van interne audits en beleidsevaluaties en het aanscherpen van het werken met een programmatische aanpak en financiering.

1.11 EMU saldo

Deelnemers aan de EMU hebben in het Verdrag van Maastricht afgesproken dat het overheidstekort van een lidstaat in principe niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. In dit kader is afgesproken dat het verwachte EMU-saldo wordt opgenomen in de financiële cijfers.

Voor 2024 hebben alle lagere overheden tezamen een voorlopige financiële ruimte van 0,5% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Voor de waterschappen is dit 0,06%.

Met een verwacht tekort voor 2024 van € 100 mln. verwacht Waterschap De Dommel een overschrijding ten opzichte van de indicatieve referentiewaarde (tekort € 24,9 mln.). Aangezien dit een norm is voor alle overheidslichamen van Nederland samen, hoeft dit niet te betekenen dat alle waterschappen samen ook overschrijden.

Vooral de investeringsvolumes van de waterschappen zijn bepalend voor het EMU-saldo.

Onderstaand is het verwachte EMU-saldo weergegeven.

Opbouw EMU-SALDO (Bedragen x € 1.000)	2024
1. EMU-exploitatiesaldo	-7.665
2. Invloed investeringen (zie staat van vaste activa)	
- bruto-investeringsuitgaven	-141.672
+ investeringssubsidies	25.982
+ verkoop materiële en immateriële vaste activa	
+ afschrijvingen	23.375
3. Invloed voorzieningen (zie staat van reserves en voorzieningen)	
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	180
- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. expl.	-125
- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	
+ evt. externe vermeerderingen van voorzieningen	
4. Invloed reserves (zie staat van reserves en voorzieningen)	
- evt. betalingen rechtstreeks uit reserves	
+ evt. externe vermeerderingen van reserves	
5. Deelnemingen en aandelen	
- boekwinst (SNB i.v.m. Switch transactie)	
+ boekverlies	
EMU-SALDO	-99.925
EMU-Saldo verbonden partijen (nog niet bekend)	
EMU-Saldo verbonden partijen	0
EMU-Saldo inclusief verbonden partijen	-99.925

Verschil (+ is positief en - is negatief)

(de indicatieve referentiewaarde voor 2024 is € 24,9 mln. tekort).

2. Begroting naar kostendrager

2.1 Begroting naar kostendrager Watersysteembeheer

Watersysteembeheer (bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief)	Voorjaarsnota 2024-2027	Begroting na wijziging	Rekening
		2024	2024	2023	2022
11000 Eigen plannen	11000	1.504	1.528	1.378	1.085
12000 Plannen van derden	12000	4.009	3.119	2.964	1.114
21000 Beheersinstrumenten watersystemen	21000	269	254	240	167
22000 Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	22000	12.105	12.129	11.297	10.707
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	23000	321	321	336	400
24000 Beheer hoeveelheid water	24000	2.892	3.130	2.762	2.560
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	25000	153	179	184	37
26000 Monitoring watersystemen	26000	896	1.073	937	652
27000 Inrichten en onderhoud waterkeringen	27000	11.564	10.850	11.252	11.029
32000 Gezuiverd afvalwater	32000	50	50	48	0
42000 Vergunningen en keurontheffingen	42000	179	30	109	22
43000 Handhaving keur	43000	-1	-1	-1	5
52000 Handhaving WVO	52000	114	120	114	99
53000 Rioleringsplannen en subsidies lozingen	53000	408	408	506	537
54000 Aanpak diffuse emissies derden	54000	34	34	34	37
61000 Belastingheffing	61000	2.966	2.704	2.585	2.333
62000 Invordering	62000	279	258	246	178
02000 Kwaliteit	02000	0	0	0	-7
71000 Bestuur	71000	300	300	445	370
72000 Externe communicatie	72000	389	295	267	189
80000 Ondersteunende beheerproducten	80000	6.703	6.102	5.325	5.054
P-lasten en overig indirect	99999	23.801	23.309	21.664	18.494
Correctie onzekerheden		-2.835			
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN		66.100	66.190	62.690	55.061
Onvoorzien		334	330	297	0
Gederfde baten a.g.v. kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen		835	411	381	312
Dividenden en overige algemene baten		-587	-580	-554	-539
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN		582	161	124	-227

Begroting naar kostendrager Watersysteembeheer

Watersysteembeheer (bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief) 2024	Voorjaarsnota 2024-2027 2024	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2022
Opbrengst ongebouwd		5.350	5.476	5.138	4.836
Opbrengst ongebouwd, natuur		160	163	152	139
Opbrengst gebouwd		37.629	37.454	34.158	31.765
Ingezetenenomslag		22.547	23.079	20.879	19.647
Vervolgingskosten watersysteembeheer		350	350	350	379
Opbrengst verontreinigingsheffing		373	310	283	298
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING		66.409	66.832	60.960	57.064
RESULTAAT WATERSYSTEEMBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)		-272	481	-1.854	2.230
Resultaatbestemming			0	0	398
NOG TE BESTEMMEN RESULTAAT WATERSYSTEEMBEHEER ("-"=nadeel)		-272	481	-1.854	2.628

De belangrijkste verschillen tussen de Beleidsbegroting 2024 en Voorjaarsnota 2024 in de exploitatie naar kostendrager Watersysteembeheer worden hieronder verklaard.

V= Voordeel, N= Nadeel

Beleidsproduct	Omschrijving	Bedrag
12000	Plannen van derden (meer lasten) In totaal zijn de kosten € 890.000 hoger dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste oorzaak is: Hogere kosten in verband met Stimuleringsregeling landelijk gebied	€ 0,89 mln N
24000	Beheer hoeveelheid water (minder lasten) In totaal zijn de kosten € 238.000 lager dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste oorzaken zijn: - Lagere onderhoudskosten peilregulerende kunstwerken - Lagere kapitaallasten door vertraging in projecten	€ 0,23 mln V
26000	Monitoring watersystemen (minder lasten) In totaal zijn de kosten € 177.000 lager dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste oorzaak is: Lagere monitoringskosten voor grondwater	€ 0,18 mln V
27000	Inrichten en onderhoud waterkeringen (meer lasten) In totaal zijn de kosten € 714.000 hoger dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste oorzaken zijn:	€ 0,71 mln N

- Hogere solidariteitsbijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) door lager projectgebonden aandeel vanuit HWBP-projecten van andere waterschappen.
- Hogere muskusrattenbijdrage in het kader van personeelsuitbreiding.

61000 Belastingheffing (meer lasten) € 0,26 mln N

De belastingheffing is ruim € 0,2 mln. hoger dan de raming in de Voorjaarsnota doordat er in het bestuursprogramma een herziening van de kostentoedeling en een visie op de toekomstige belastinginning in de organisatie zijn opgenomen.

72000 Externe communicatie (meer lasten) € 0,10 mln N

De externe communicatielasten zijn ruim € 0,2 mln. hoger dan de raming in de Voorjaarsnota doordat er in het bestuursprogramma bedragen zijn opgenomen voor strategische communicatie.
Het aandeel voor watersysteembeheer is ruim € 0,1 mln.

80000 Ondersteunende beheerproducten (meer lasten) € 0,60 mln N

In totaal zijn de kosten voor ondersteunende beheerproducten € 1,5 mln. hoger dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste reden hiervoor is dat de digitale transformatie van ongeveer € 1,5 mln. in de exploitatie is opgevoerd in de Beleidsbegroting 2024. Het aandeel voor watersysteembeheer is € 0,6 mln.

99999 P-lasten en overig indirect (meer lasten) € 0,50 mln N

De personeelslasten in totaliteit zijn ruim € 1 mln. hoger dan de raming in de Voorjaarsnota. Op basis van het Bestuursprogramma is op een aantal gebieden extra personele inzet nodig. Het aandeel voor watersysteembeheer is bijna € 0,5 mln.
De P-lasten worden op basis van het aantal gewerkte uren verdeeld over de kostendragers watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

2.2 Begroting naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Begroting naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer (bedragen x € 1.000)		Begroting (primitief) 2024	Voorjaarsnota 2024-2027 2024	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2022
11000 Eigen plannen	11000	1.959	1.848	1.814	1.512
12000 Plannen van derden	12000	3.949	3.225	3.229	1.460
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	23000	697	697	739	582
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	25000	20	21	20	8
26000 Monitoring watersystemen	26000	2.543	2.565	2.446	1.840
31000 Getransporteerd afvalwater	31000	6.769	6.844	5.882	4.607
32000 Gezuiverd afvalwater	32000	28.910	27.159	22.152	21.986
33000 Verwerkt slib	33000	10.136 0	8.776	4.216	9.450
61000 Belastingheffing	61000	325	313	298	349
62000 Invordering	62000	239	218	208	169
02000 Kwaliteit (derden: Aa en Maas en Brabantse Delta)	02000	-2.384	-2.081	-1.787	-2.059
71000 Bestuur	71000	450	450	668	555
72000 Externe communicatie	72000	584	442	401	284
80000 Ondersteunende beheerproducten	80000	9.455	8.558	7.466	7.092
P-lasten en overig indirect	99999	26.339	25.794	23.754	20.504
Correctie onzekerheden		-3.465			
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN		86.526	84.830	71.505	68.340
Onvoorzien		418	414	373	0
Gederfde baten a.g.v. kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen		2.162	861	779	615
Dividenden en overige algemene baten		-918	-907	-866	-842
Nagekomen posten					-1.991
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN		1.662	368	286	-2.218
Zuiveringsheffing		80.661	77.139	69.853	65.562
Vervolgingskosten zuiveringsbeheer		135	135	135	118
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING		80.796	77.274	69.988	65.680
RESULTAAT ZUIVERINGSBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)		-7.392	-7.924	-1.803	-442
Resultaatbestemming 2021 (AB 11-05-2022)			0	0	597
NOG TE BESTEMMEN RESULTAAT ZUIVERINGSBEHEER ("-"=nadeel)		-7.392	-7.924	-1.803	155

De belangrijkste verschillen tussen de Beleidsbegroting 2024 en de Voorjaarsnota 2024 in de exploitatie naar kostendrager Zuiveringsbeheer worden hieronder verklaard.

V= Voordeel, N= Nadeel

Beleidsproduct	Omschrijving	Bedrag
12000	Plannen van derden (meer lasten) In totaal zijn de kosten € 724.000 hoger dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste oorzaak is: Hogere kosten in verband met Stimuleringsregeling landelijk gebied	€ 0,74 mln N
32000	Gezuiverd afvalwater (meer lasten) In totaal zijn de kosten voor gezuiverd afvalwater € 1.751.000 hoger dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste oorzaken zijn: - Lagere kapitaallasten door vertraging in projecten. € 0,90 mln V - Daartegenover staan hogere kosten bij beheer zuiveringsinstallaties voor elektra door prijsverhoging als gevolg van energiecrisis en energiebelasting. € 2,10 mln N - Hogere kosten voor Aquon door toename analyses en kostenstijging. € 0,20 mln N - Hogere onderhoudskosten in verband met ontwikkelen Assetmanagement en procesverbeteringen. € 0,20 mln N - Hogere kosten legionella RZWI Tilburg voor veiligheid tijdens bouw door preventief doseren. € 0,10 mln N	€ 1,75 mln N
33000	Verwerkt slib (meer lasten) In totaal zijn de kosten voor verwerkt slib € 1.360.000 hoger dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste oorzaken zijn: - Hogere kosten voor slibverwerking SNB door hogere energielasten en meer afvoer slib i.v.m. problemen centrifuges. € 0,50 mln N - Hogere transportkosten reststoffen in verband met prijsverhogingen (hoger dan standaard). € 0,10 mln N - De opbrengsten van derden zijn lager dan geraamd in de Voorjaarsnota. Dit betreft een lagere opbrengst van de Energiefabriek door daling van gasprijzen. De GVO markt is ingestort en minder productie GVO's dan verwacht bij studie/ontwerp. € 0,70 mln N	€ 1,36 mln N
02000	Kwaliteit (derden: Aa en Maas en Brabantse Delta) (meer opbrengsten) De opbrengst stijgt met circa € 0,2 mln. door een hogere verwachte opbrengst voor het zuiveren voor Brabantse Delta door een hoger tarief per vervuilingseenheid dan in de Voorjaarsnota.	€ 0,20 mln V
72000	Externe communicatie (meer lasten) De externe communicatielasten zijn ruim € 0,2 mln. hoger dan de raming in de Voorjaarsnota doordat er in het bestuursprogramma bedragen zijn opgenomen voor strategische communicatie. Het aandeel voor zuiveringsbeheer is ruim € 0,1 mln.	€ 0,10 mln N

80000 Ondersteunende beheerproducten (meer lasten) € 0,90 mln N

In totaal zijn de kosten voor ondersteunende beheerproducten € 1,5 mln. hoger dan in de Voorjaarsnota. De belangrijkste reden hiervoor is dat de digitale transformatie van ongeveer € 1,5 mln. in de exploitatie is opgevoerd in de Beleidsbegroting 2024. Het aandeel voor zuiveringsbeheer is € 0,9 mln.

99999 P-lasten en overig indirect (meer lasten) € 0,50 mln N

De personeelslasten in totaliteit zijn ruim € 1 mln. hoger dan de raming in de Voorjaarsnota. Op basis van het Bestuursprogramma is op een aantal gebieden extra personele inzet nodig. Het aandeel voor zuiveringsbeheer is ruim € 0,5 mln. De P-lasten worden op basis van het aantal gewerkte uren verdeeld over de kostendragers watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

3. Begroting naar kosten en opbrengstsoorten

3.1 Begroting van baten en lasten

Omschrijving		Begroting 2024	Voorjaars-nota 2024	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2022*
Lasten	Rentelasten	9.806	10.095	7.217	6.974
	Afschrijvingen	23.375	23.813	20.574	21.011
	Personeelslasten	58.286	57.168	52.933	46.067
	Goederen en diensten	85.147	77.971	74.570	65.897
	Toevoeging aan voorziening	180	175	184	5
	Onvoorzien	752	744	670	0
Subtotaal Lasten		177.546	169.965	156.149	139.954
Baten	Baten ivm salarissen/soc. lst	849	849	878	1.244
	Opbrengsten van derden	8.888	9.251	12.906	8.823
	Bijdragen	1.852	1.764	2.074	1.842
	Geactiveerde lasten	6.279	6.337	5.426	4.513
	Rentebaten	825	837	720	616
	Onttrekking aan voorziening	0	0	0	131
	Dividend	680	650	700	765
Subtotaal Baten		19.373	19.688	22.704	17.934
Totaal Nettolasten		158.173	150.278	133.445	122.020
<i>Correctie onzekerheden (4%)</i>		<i>-6.300</i>			
Totaal Nettolasten (gecorrigeerd)		151.873			
	Waterschapsbelasting	147.205	144.106	130.948	122.744
	Oninbare waterschapsbelasting	-2.997	-1.272	-1.160	-927
Totaal Waterschapsbelastingen		144.208	142.835	129.788	121.817
Subtotaal Lasten en Baten		7.665	7.443	3.657	203
	Nagekomen posten	0	0	0	-1.991
Totaal		7.665	7.443	3.657	-1.787

* Jaarrekening 2022 is inclusief budgetoverheveling € 995.000 uit 2021 (voorstel resultaatbestemming 2021, AB 11 mei 2022).

Lijst van gebruikte afkortingen

AB	Algemeen Bestuur Waterschap De Dommel
BAW	Bestuursakkoord Water
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBG	Breed Bestuurlijk overleg Grondwater
BTW	Belasting over de Toegevoegde Waarde
Burap	Bestuursrapportage
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CO2	Koolstofdioxide
DB	Dagelijks Bestuur Waterschap De Dommel
DHZ	Deltaplan Hoge Zandgronden
DIN	Doelen Inspanningen Netwerk
DPRA	Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie
ECB	Europese Centrale Bank
EHS/EVZ	Ecologische Hoofdstructuur
EKR	Ecologische Kwaliteits Ratio
EVZ	Ecologische VerbindingsZone
EMU	Economische Monetaire Unie
FIDO	Wet Financiering decentrale overheden
FTE	Full Time Equivalent
GGA	Gebiedsgerichte aanpak
GLB	Gemeenschappelijk Landbouw Beleid
GOB	Groen Ontwikkelingsfonds Brabant
GTD	Gemeenschappelijk Technologische Dienst
GVO	Garanties van Oorsprong
Hof	Houdbaarheid Overheidsfinanciën
HOWABO	Hoogwateropgave 's-Hertogenbosch
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
ICT	Informatie- en Communicatie Technologie
ISO	Internationale Organisatie voor Standaardisatie
JEV	JaarEindeVerwachting
KEEP	Klimaat en energie-efficiencyplan
KRW	Kaderrichtlijn Water
LTAP	Langetermijn Assetplanning
MER	Milieueffectrapportage
N	Stikstof
N2000	Natura 2000
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NNP	Natte Natuurparel
NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau
NWB	Nederlandse WaterschapsBank
P	Fosfor
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PLOOI	Platform Open Overheidsinformatie
P&C	Planning en Control
RO	Ruimtelijke Ordening
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie

SMWK	Schone Maas Water Keten
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
SVI	Slibverwerking Installatie (bij WDD) / Slibverbranding Installatie (bij SNB)
SWO	Stedelijke Water Opgave
TBO	Terrein Beherende Organisaties
WBPVJN	Voorjaarsnota
ve	Vervuilingseenheid water
VpB	Vennootschapsbelasting
WATAK	Waterakkoord
WBP	WaterBeheerProgramma
WKC	Waterkenniscentrum
WOO	Wet Open Overheid
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
WSV	Waterschapsverordening
WVO	Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren

Lijst van projecten en voorstel majeure projecten

Bijlage: Voorstel Majeure Projecten Beleidsbegroting 2024

De rood gekleurde projecten worden voorgesteld als majeure projecten

	Risico (L-M-H)	Totale NETTO projectkosten						Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
		< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000			
Open										
Bestuur en Bedrijfsvoering										
A053103 InspirAgua	L	✓								
A053201 Internationale samenwerking algemeen	L	✓								
A060901 Regenwaterspoeling	L		✓					0	0	
P080501 Sleutelplan	L			✓				0		
P082601 Huisvesting 3.0	L			✓					0	
P085002 Laadpalen buitenlocaties	L			✓					0	
Bestuur en bedrijfsvoering Energie en Klimaat										
P082301 Maatregelen voor Energie en Klimaat	L						✓	0		
P087801 Hoofdkantoor, PV 470Wp	L		✓					0	0	
P087802 Hoofdkantoor, PVT	L		✓						0	

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P087803 Corridors, 400 WP	L		✓						0	
P087804 Dak hoofdkantoor	L	✓						0	0	
P087901 Energieneutraliteit, rwzi Hapert PVT	L		✓					0	0	
P088001 Energieneutralite rwzi Bostel 470Wp	L			✓				0	0	
Bestuur en Bedrijfsvoering ICT										
P048314 I-programma 2024	L		✓					0	0	
P084202 WBP5, Data voor waterdoelen	L		✓							
P085202 Gegevenslandschap deel 2	L		✓					0	0	
P085301 Dataverzameling WBP	L		✓							
Hoogwaterbescherming										
A000017 Interne uren keringen	L				✓					
A060501 Gemaal Crevecoeur-HOWABO	L			✓					0	
A061402 Programmaruimte keringen ov jaren	L									
P051418 Hoogwatermaatregelen St. Oedenrode	H					✓				Financieel, planning, gerechtelijke procedure
P068702 Raming Clusters 2025	L									
P068703 Programmaman herstel keringen	L				✓					
P068705 HOVK Bossche Broek Zuid	M				✓					Omvangrijk programma met meerdere projecten
P068707 HOVK Halder - Volmeer	M				✓					Omvangrijk programma met meerdere projecten

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P068709 HOVK Logste Baan-Logste Velden	L				✓					
P068711 HOVK Bossche Broek Noord	L			✓						
P068712 RK Klotputten	L				✓					
P068714 Hoogwaterbescherming Vught	L				✓					
P087301 Optim. Bossche Broek – HOWABO	L			✓				0		
P087302 Waterberg. Dung. Polder – HOWABO	L			✓				0		
P087303 Peilopzet watersysteem – HOWABO	L				✓			0		
Waterketen Algemeen										
A059401 Techn. stand. en CPU-verv Soerendonk	L		✓						0	
A059601 Techn. stand. en CPU-verv Eindhoven	L		✓							
A059701 Techn. stand. en CPU-verv Hapert	L		✓						0	
A059901 Techn. stand. en CPU-verv Mierlo	L		✓							
A060101 WBP5, bebouwd gebied en woningbouw	L				✓			0		
A061101 Grijswatersysteem Koningswei Tilburg	L		✓					0	0	
A061201 Netwerkvervanging Eindhoven	L		✓						0	
P065101 Onzekerheidsmarge programma 2	L	✓								
P065602 Risicoreservering	L						✓	0		
P077001 Aanpak nieuwe stoffen	L				✓					
P077008 Monitoring nieuwe stoffen	L		✓							
Waterketen Boxtel en overige rwzi's										
P072701 LTAP RWZI Haaren vervangen mech.inst	L						✓			

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P079603 RWZI Boxtel Fas 2, 4tm9, 11, 14, 15	M						✓		0	Financieel
P079604 RWZI Boxtel Fase 10	M					✓		0		Financieel
P082001 LTAP algehele rev.RWZI St.Oedenrode	L					✓				
P085101 Vervanging persleiding St. Oedenrode	L				✓					
P085501 Nieuwe stoffen Hapert	H						✓		0	Complexiteit, planning, bestuurlijk
P087501 Bedrijfsgebouw Boxtel RWZI	L				✓			0		
P088703 ARBO-voorzieningen RWZI Hapert	L		✓					0		
P088704 ARBO-voorzieningen RWZI Soerendonk	L		✓					0		
P088705 ARBO-voorziening RWZI St. Oedenrode	L		✓					0		
P088707 ARBO-voorzienin RWZI Biest-Houtakker	L		✓					0		
Waterketen Eindhoven en Mierlo										
A061301 LTAP unit PLC's rwzi Eindhoven	L			✓						
P039804 Impact based RTC	L			✓				0		
P063105 Aanpas en uitbreid sliblijn rwzi EHV	L					✓			0	
P063302 Oppervlaktewaterbeluchting	L				✓					
P063306 Aanvulling P063304 Demo opp.w.beluch	L				✓					
P072601 LTAP RWZI Eindh rev en verv geb.inst	L					✓				
P072603 Influentgem. en roostergoed RWZI EHV	L					✓				
P072604 Vervangen schakelkasten	L				✓				0	
P077006 Pilot Eindhoven NenP Nieuwe stoffen	L				✓					

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P077201 Groot onderhoud VBTs RWZI Eindhoven	M						✓			Bedrijfsvoering, schoon water
P084701 Renovatie en uitbreiding SVI Mierlo	L						✓			Financieel, omvangrijk
P088701 ARBO-voorzieningen RWZI Eindhoven	L		✓					0		
P088706 ARBO-voorzieningen RWZI SVI Mierlo	L		✓					0		
Waterketen Tilburg (Oost) en Moerenburg										
A054401 Nooduitlaat Tilburg	L				✓				0	
P063201 EBP rwzi Tilburg (zandfilter)	L						✓	0		
P063501 Piekemissies overige clusters	L				✓			0		
P064501 Tennet, begeleiding	L		✓							
P064502 Waterharmonica	L				✓					
P069301 Kernteam raamovereenkomst	L					✓			0	
P069302 Vervolg Kernteam raamovereenkomst	L				✓					
P069303 Aeratie + Chemicaliën Tilburg	H						✓			Financieel en zuiveringsprestaties
P069304 Mechanische zuivering Tilburg	H						✓			Financieel en zuiveringsprestaties
P069305 Bedrijfswaterinstallatie Tilburg	L				✓					
P069306 Diverse Inspecties Tilburg	L			✓					0	
P077007 Pilot Tilburg NenP Nieuwe stoffen	L			✓						
P077009 Interreg Tilburg O3/GAK/NP	L			✓						
P080202 Systeemkeuze/ VO Tilburg	L		✓							

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P082401 LTAP Effluentdeb.meter RWZI Tilburg	L			✓					0	
P083701 Huisvesting RWZI Tilburg	L					✓		0		
P088702 ARBO-voorzieningen RWZI Tilburg	L		✓					0		
Waterketen Transportsystemen										
P069601 Vervangen vijzel De Meern	L		✓					0		
P069701 Renovatie RG Duizel	L			✓					0	
P069901 Vervangen RG Spoordonk	L			✓					0	
P070501 LTAP revisie RG Oirschot	L				✓				0	
P070601 LTAP revisie buffer Best	L			✓						
P071207 Inprikkers Riool Zuid	H					✓			0	Omgeving, uitvoering complex
P071208 Voorbereid renov AWR Zuid Tp44-Tp31	M						✓			Financieel en afhankelijkheid omgeving
P072001 Renovatie RG Goirle	L				✓					
P072801 LTAP RG Sint-Michielsgestel	L			✓						
P072901 Renovatie RG Nijnsel	L			✓					0	
P073001 LTAP RG Helvoirt	L				✓				0	
P073301 LTAP rioolgemaal Vught	L			✓						
P075901 Renovatie RG Ladonk	L				✓					
P076301 Renovatie RG Casteren	L			✓						
P078501 RG Haaren aanp. W-installatie	L				✓				0	
P078502 PL Haaren 84	L				✓					
P082802 Vervanging transportleid 15 – Mierlo	L					✓		0		

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P082902 Vervanging Inprikker 28 – Eersel	L				✓			0		
P085801 Persleiding Casteren	L		✓					0		
P086201 Leiding 82 Maarheeze	L				✓					
P087101 Arbo- en veiligheidsvoorz rioolgemal	L			✓				0		
P087401 Ren+verv afvalwat.transp.systeem alg	L						✓	0		
P088401 Herstel koker 38TS51-TS50 Riool-Zuid	L				✓			0	0	
P088601 Renovatie RG Udenhout	L			✓				0		
Watersysteem										
A042401 B-Front klepelmaaier 260	L	✓						0	0	
A052601 B-Vrachtwagen	L		✓					0	0	
A052901 S-Fendt 716 voorlader TBS2	L		✓					0	0	
A055901 H-Smalspoortractor TSH4	L		✓					0	0	
A056201 B-Hoogwaterpomp 2 stuks	L		✓					0	0	
A059101 B-Hoogwaterpomp	L	✓						0	0	
A060201 Waterbergingen Reusel bij Reusel	L		✓						0	
A060301 B-Hoogwaterpomp	L		✓					0	0	
A060701 Grijswatersysteem BSD	L			✓				0		
A061001 B-Autolaadkraan/containersysteem	L		✓					0	0	
A063201 S-Inspectieboot, lorrie, trailer	L	✓						0	0	
A063301 B-Inspectieboot, lorrie, trailer	L	✓						0	0	
P065202 Baggeren Schoonberg	L				✓					

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P075604 Automatiseren stuwen 3e tranche	L			✓					0	
P075605 Automatiseren stuwen 4e tranche	L			✓				0		
P081205 Vislift en waterh wzh kasteel Heeze	L		✓							
P081207 Watercons. Maatregel. 2e tranche	L			✓				0	0	
P081502 Afbreken tijdelijke leiding	L			✓						
P082701 DO207-st1, verv stuw Afwatering Buxt	L				✓				0	
P082703 ES1-st1, Nemelear	L				✓					
P083902 WBP5, noodpomp opstelplaatsen Drong.	L		✓						0	
P084601 Vervanging gemalen Halder	L				✓				0	
P085901 Automatis kroosrekiniger 1e deel	L		✓						0	
P085902 Automatis kroosrekiniger 2e deel	L		✓					0	0	
P086001 2 overst.gem Boskantsew + Borchmolen	L			✓				0	0	
P086301 Twee collectieve aanlegsteigers	L		✓					0		
P088201 ZL32, ombouw hoogwatersch naar stuw	L		✓					0	0	
P088301 Aanpas. biozone RWZI Biest Houtakker	L		✓					0	0	
P088501 Automatiser stuw Gennep watermolen	L		✓					0		
Watersysteem Realiseren Inrichtingsopgave										
A000014 GT Schone Leij	L				✓			0	0	
A045602 Programmasturing Wsysteem ov jaren	L	✓								
A045603 Res. inhuur projecten watersysteem	L				✓					
A050004 Restopgave ongeprogrammeerd	L						✓			

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P016107 EVZ Beekse Waterloop Nuenen	L		✓							
P016914 De Ruiting Landgoed Vughts	L		✓						0	
P016915 Essche Stroom Bruggelaar	H				✓					Impact Nationaal en Europees beleid, financieel
P018803 Scheeken	H				✓					Impact Nationaal en Europees beleid, financieel
P018804 EVZ Groote Waterloop	L		✓						0	
P019105 Beekherstel Kleine Beerze fase 1	H				✓					
P019801 Beekherstel Reusel de Mierden-Noord	H				✓					
P019802 Beekherstel Reusel de Mierden-Zuid	H	✓								
P019903 Beekherstel Groote Beerze traject 2	M		✓							
P034006 BHS Run Schaiksedijk/Stevert	H				✓					
P034007 Inrichting beekdal Run Heers-Dommel	L	✓								
P034702 Vencompl. Leenderbos en Tong.reepdal	H				✓				0	
P034804 NNP bij Elshouters- t Heike	L	✓							0	
P034807 Uitvoeringsprogramma Dommeldal	H			✓						Complexe opgaven in GGA-trekkersgebied, MER-traject
P035701 Vispassage Opwettense Watermolen	H			✓					0	
P075401 Keersopperbeemden	H			✓					0	
P075402 Keersop Midden	H			✓						
P075404 Keersop Bovenlopen	L			✓						

	Risico (L-M-H)	< € 100.000	€ 100.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	1.000.000 - € 5.000.000	€ 5.000.000 - € 10.000.000	> € 10.000.000	Project start in 2024	Project eindigt in 2024	Reden Majeur
P084801 Inrichten Bossche Broek Zuid	L			✓					0	
P085401 Klimaatbuffer Brouwersweijer	L		✓							
P086401 Beekherstel Poppelsche Leij (N2000)	L	✓								
P086501 Bovenlopen Groote Beerze	L					✓				
P086601 Kleine Beerze Korstbroeken	L	✓								
P086603 Kl. Beerze traject Heuvel-Den Aard	L			✓						
P086604 Raamsloop Hulsel	L				✓					
P086701 Gebiedsont. en inricht Sterkselse Aa	L					✓				
Eindtotaal										